Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн областен комитета а Нохч-ГIалгIайн АССР-а оргкомитета а орган

Ера 5 Сентябрь. 1957 шу № 20 (2135) Мах 20 кеп.

ССКП къаьнара членаш Германски Демократически республике бахар

Германен Социалистически едини партен Центральни комитето бийха ССКП ЦК-с Германски Демократически Республике ССКП къаьнара членийн делегаци яхийтар.

Къаьнарча коммунистийн делегаци ГДР-е йийхаяр, укх шера май—июнь бетташка Советски Союзо йийха немецки революционни болама ветеранийн делегаци хиларах жоп даларна.

Цу делегацеца 21 саг ва, ССКП Центральни ревизионни комиссен председатела нов. П. С. Москатовс кулгал а деш, ССКП Москвера, Ленинградера, Свердловскера, Горькера, Ригера, Ивановера, Сталинера, Шолж-ГIали тIара къаьна членаш ба. Делегацен юкъе ба: Алексеев М. Г. Белова О. А. Булышкин А. А., Васильев Е. Н., Ветошкин М. К., Воеводин П. И., Дубович Э. В., Зорин Д. Ф., Колесникова Н. Н., Коковихин М. Н., Круглова А. И., Кульнев В. А., Лапшин С. Л., Липатов Т. И., Матвеев Ф. Н. Парвайнен Л. П., Пилипенко Г. Г., Рыбаков В. А., Терехов Р. Я., Черноко зов Х. П.

Партийни отчетно-харжара собранеш

Нохч-ГIалгIайн АССР-а партийни организацешка отчетно-харжара собранеш йолаеннай. ХIанз, уж собранеш хулча хана, республикан къахьегамхошна яхлагIча пятилеткан шоллагIча шера план толаме кхоачашъе гIерташ, Сийлахь-боккхача Октябра 40-гIча шера сийна йолча социалистически яхьаца дакъалацар дикагIа дIадахьа гIерташ къовсам лоаттабу, хIаьта къаьстта лоархIаме дола паччахьалкхен декхар — Нохч-ГIалгIайн Автономни Советски Социалистически Республика юхаметтаттара яр — кхоачашде гIерташ а ба.

Партийни отчетно-харжара собранеша уж гIулакхаш теркал а дергда, партийни балха юкъе дола толамаш а кхоачашбоацараш а гучадоахаргда, хIаьта кхы дIахо коммунисташта хьалхашка латташ дола декхараш белгал а дергда.

ССКП Нохч-ГIалгIайн обкома VI пленумо гучадаьккхача бесса, партийни организацеша къаман республика юхаметтоттаяра хьалхашка кIезига теркалду. ЦхьайолчаPартийни организацешка кулгалдеча балха тIа тоьала хьожабац нохчийн гIалгIайн, гулйнц шоашта гонахьа нохч-гIалгIай актив. Уж гIулакхаш теркал де деза отчетно-харжара собранеша.

Боахаман а культурни а гIишлонаш хьалъяра толамаш партийно-политически, балхага, марксистско-ленински теорецI кадраш кийчбаларга, наьха кхетамга хьежжа хул. Цудухьа идеологически болх бувцаш теркам бе беза кружокий, политшколий, семенарий балха, наха юкъерча агитационни балха.

ЧIоагIа лоархIаме да отчетно-харжара собранешка нохчаштен гIалгIаштен юкъера агитационни болх дика лелабеш йола хьалхара партийни организацеш белгалъяхар. Цу балха толам агитационни болх беш дукхагIа нохч-гIалгIай наха хиларца бувзабенна ба. Масала, Хьалха-Мартана районе укх сахьате 60 нохчо агитатор ва. Цо дикка лакхабаьккхаб наха юкъера болх.

ССКП обкома VI пленумо белгалдаьча бесса, хIанз а мела лел къахьегамхой ленински хьалха политикаш кхетабара болх, вай мехка халкьий доттагIча чIоагIдара агитаци. Нохчаштен гIалгIаштен юкъе кIезига еш наьна меттала йола лекцеш, докладаш, къамелаш. Политически болх дикахьаш кIезига ба нохчийн гIалгIайн. Геттара эсала лел кхалнахан кагирхоштен юкъера болх. Уж кхоачамбоацараш дIададахара тIабахийта беза партийни организацеша шоай низ.

ХIара хьалхара партийни организацен низ партен чухьарха балхаца, хIара коммунистах хьинарца бувзабенна ба. Цудухьа отчетно-харжара собранешка партен чухьарха балха опыт гул а я юкъе еза, кхоачамбоацараш гуча а доахаш; хIара партийни организацен партийни вахара ленински боарамаш нийса леладеш, критика а самокритика а йоаржаеш хилийтарна шоашта могар де деза.

Отчетно-харжара собранеш пайдаенгIа дIаяхьара ССКП райкомаша а горкомаша а кулгал де деза царна, коммунисташа шоай комитета, бюрон болх дикагIа кхетабергбола кулгалдеча органашка дIадахьа бола новкъостий хоржаргбола моттигаш нисъе еза царна.

Кулгалду органаш хаьржар отчетно - харжара собранеi лоархIамегча декхарех да. Партийни бюрошка, комитеташка, хьалхара партийни организацешта кулгалде хаьржа беза наха лоархIаш бола, кийчбенна новкъостий. Партийни органаш хоржаш хьакхаттагIа харжа беза коммунисташ — нохчийн гIалгIайн.

Шеко яц, Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу доалаш латтача хана йолча отчетно-харжара собранеша коммунистий хьинар лакхадоаккхаргхиларах, беррига болх эйбергхиларах, хIаьта республике боахаман а культурни а гIишлонаш хьалъяра кхоачашдаргдолча декхараш дикка гIо дергхиларах.

Тарасова звено

Мужечара херх хьоккача заводе циркулярни станока тIа болх беш я Тарасова Валезвено, цун звеноца ба гIалгIа Шавлиева Раяи, эрсе Курильчикова Оляи. Шоаща болх беш болча новкъосташта хьалхашка дика сий долаш а лоархIаш а ба уж.

— Аз укх станока тIа болх бу дIа шу да,— йоах звеньевойс Тарасовас,— дукхача нахаца болх а баьб аз, хIаьта а хIанз тха звеноца вIашагIкхийттарг мо барт-тайнача, цхьоагIо йолча коллективаца болх баь бац аз. Къаьстта ала безам ба са тхой кердача новкъостах Шовлиева Раях. Ше тхоца балха эттача хана дена шийга яххар а деш, дIа-юха деча практически новкъосталах дизза дехь а лоацаш, хьайоагIа Рая. Рая мо массала а валаре болх дика-м леларгбар.

Цу звеной цхьан ден норма — 1,8 куб. м хьуна херх хьоккала я. Из норма цар 150—160 процент кхоачашъю. ХIаьта цар кийчъеш йола мубилийн отхалаш, фрезаши (паркетни уйнашта) — кхыча балхлоша дерел дикагI долаш, брак юкъе йоацаш хул.

ХIанз цар звеноцара бараш, Сийлахь боккхача Октябра 40 шу дизара сийна социалистически яхье а баха, кхыча звенош кьовсам а лоаттабеш, доккхий толамаш доаш бу.

С. КОТИЕВ.

900 эзар сом кходир

— 7 ноябре — дерригача дунен тIарча халкъан деза ди дулаш — 1.750 тонна планал совгIа коача доагам лурда ба!

Уж декхараш тIайдар Доккхача Октябра 40-шу дизара сийна, "Горскнефть" яхача машинни промыслони управленен балхлошеи, специалисташеи.

МаьхкдаIтта доахача бригадашен, лаьттан кIалхара скважинаш тоаечарен, шоллагIча эксплуатацен методаш лелаеча цехе, сменаштен, операторашта юкъе уж декхараш кхоачаш де яхье буллаш ба.

Партийни бюрон секретара нов. Верховых хьадувцачох, бархI бетта, ерригача управленена планал совгIа 1.555 тонн маьхкдаьтта доаккхад. Хьалхарча моттиге латт мастера — комсомолка Костырева Олега бригада. Октябра сийна тIайдача декхараш ханал хьалхагIа кхоачаш дир цу бригадо, планал совгIа 1.000 тонна доагам даьккхад цо. Заданел совгIа, 400 тонна маьхкдаьтта, шоай счета тIа долаш я коммунистер Парасочкин Владимир мастер волаш йола кхолагIа бригада.

Къахьегарах боала пайда планал тIех 4 процент лакхбе новкъостал дир нефтянинашта цар чIоагIа даьча балхаш. Мехкдаьтта доккхача дIадолохдара "Горскнефть" яхача маьхкдаьттан промыслон управленено 900 эзар сомага кхачалца кхо дад.

Герзашца кийчо яр дIаданнкхарах вIаший даьча къамаьлех йола

Советски Правительстван Заявлени

Лондон, 27 августа. (ТАСС). Тахан, ООН герзаш кийчдар дIададаккхарна комиссен Подкомитето заседание, СССР викал волча Зорина А. В. дIакхайкйир, герзашца кийчо яр дIадаккхарах вIаший даьча къамаьлех йола Советски правительствон заявлени.

Заявлене тIа дувц: Итт шерал совгI вIашагIкхийттача Къамий Организацес дувцаш да герзаш кийчдар дIададаккхар, дукха шераш да герзаш кийчдар дIададаккхарна ООН комиссий йола. Цхьабакъда, цу комиссен а, цун Подкомитета а балха хIанзалца де дезар дадац. Тахан, Лондоне вIаштта пхе бетта Подкомитетан сессе герзашца кийчо яр дIададаккхарагI вIаший дувцар, дика вIаштIехьа доалаш латт аьнна, дерригача дунен халкъашта тешам чубоссабе гIертараш харцлув. Цу дIа мел яхача хана, цхьа гIа хьалкхишкахь яьнна яц Подкомитет шийна хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдарна. Цу ханачухь, малхбузехьарча паччахьалкхений правительстваша, кхы а йоаккхагIча масштабегI вIашагIкхийтташ, шердаьд масса а тайпарча, цу юкъе атомни а, водородни а долча герзаш кийчо елга. КъилбаседерIча атлантически агрессивни блока Советö соцам баьб, цу блока доакъашхошка, Малхбузехьара Германи а юкъе йолаш массехк, малхбузехьарча европен паччахьалкхешка атомни герзаш шоай кара дIадала.

Дукхача мехкий халкъаш духьала хилар ца а лоархIаш, ВIашагIтехача Штатий паччахьалкхе, НАТО чуйолхача малхбузехьарча европен паччахьалкхени доазош тIа ший, лаьрхIа хьожадаь атомни доакъош дIанийсде йолаеннай. Из дерригаа, пайда цболача, герзашца кийчо яр дIадаккха яхаш вIаший дувцачоа юкъе гIолла деш латт.

ДIахо заявлене тIа йоах: Советски паччахьалкхе гIийртай Подкомитета болх дукхагI пайдане хургбар де а тIаэца делча, цу декхара тIа Подкомитетага шоай соцамаш чекхагIа тIаэцилга де а. Цундухьа Советски паччахьалкхено Подкомитета хIанзара сесси йола а ялалехьа предложени йир, из паччахьалкхений кхыча мехкашкарча гIулакхий министраша ниIссача наьха тIема ведомствай бекхтохкама викалаш юкъе а болаш дIаяьхийта аьнна. Подкомитета цу йоагIаш йолча малхбузехьарча паччахьалкхенаша из Советски Союза предложени юстара таттар, цун балха тIа цатоаме дижаьза даланзар.

СССР паччахьалкхено Подкомитета хIанзарча сессе балха хьалхарча деношка, из хьийта предложенеш елар, герзашца кийчо яр дIадаккхарагI шеерра программа чулоацаш. Уж предложенеш оттаяьр малхбузехьарча паччахьалкхений позици дIахьар, дукхагIа йоагIаш йолча паччахьалкхешца ООН Генеральни Ассамблеи цхьаьттаIагIча сессе дийца, царна хетараш а лоархIаш. ХIаьта а, Советски паччахьалкхен предложенеш США-и, Англи, Франци, Канадани викалашка хьалхоадам корабаьнзар Подкомитете. Цу мехкий викалаш аьлар, герзашца кийчо яр дIададаккхаргIа цхьа дола гIулакхаш мара дувца лаьрхIа дац шоаш.

Заявлене тIа йоах, Советски паччахьалкхено, герзашца кийчо яр тIехьа а да тетташ, геттара дIадаккхаргахьа ше яле а, малхбузехьарча паччахьалкхен позици а лоархIаш, цу гIулакх сеца латтачара доладийта безама болаш, 30-ча апреле соцам цу, предложенеш йир герзашца кийчо яр дIададаккхаргI цхьа долча гIулакхашта соцамаш де аьнна.

Советски предложенеш цу лаьрхIа герзашца кийчо яр дIададаккхарагI цхьа дола гIулакхаш дар, тIема низаши, герзаши, тIема бюджеташи кIезигъелга а, цоIг тарра, кхыча мехкий доазошкаш тIера тIема базаш кIезиг-кIезига йоахаш, дIайоахаша а, дерригача дунен халкъашта юкъера кхохкам лаьгIбара гIулакх а.

США-и цар союзникаши, атомни водородни герзаш геттара дIадахарна тIа боагIаргбоацаш хоадам баьндаь, 30-ча апреле Советски Союзо предложени йир паччахьалкхенаша, хьалхара гIа лаьрхIе, атомни водородни герзех цхьаькха а — авиацен бомбаш а, атомни водородни заряддаш йиза гаьна етта ракеташ а, атомни артиллери а, цу тайпара кхыдараш а—тIема юкъе доалорг ца хиларна, дизза декхар тIаэца аьнна.

Советски Союз ядерни герзашта беш бола тохкам, хаддаш а, геттара а соцабаргахьа я, из тайпа гIа баккха шоаш кийча хилар малхбузехьарча паччахьалкхенаша хьа ца хьожадаь. Советски Союзо, юкъе тоергдолча хьашташка кхача предложени йир ядерни герзашта беш бола тохкамаш шин-кхаь шера йолча хана юхасацийтарна. Малхбузехьарча паччахьалкхешта лоарр а лаьрхIа, Советски Союзо шоаш тарра предложени йир, цхьанне дер шолламагIчо а дергдолча Тихий океана районе СССР-и, США-и, Великобританен доазош тIа тохкамаш соцабара хьашташ кхоачашдаргахьера, контрольни посташ оттаяр.

Дерригача дIамашта пайдане хилар бIарга гуш долча, цу гIулакхa духьале хургъяц аьнна хета доагIар. Цхьабакъда, малхбузехьарча паччахьалкхенаша ядерни герзий тохкам геттара соцабарна а, шин-кхо шу а йилла юхасацийтарна а юкъарча хьашта тIа кхоачденна дац. Атомни водородни герзашта ду тохкамаш социйтарна йола предложени тIа дIаэцар духхьал ца а деш, США цхьаккха хIама доац чу тIа хьу оцах хулалургбола барт, из предложени вIаштIехьа яккхар кхыча, чIоагIа халагIа, шоай позици бахьан этта а долча, герзий кийчо яр дIадаккхара гIулакхаща а хьекхадеш. Цу йоах, цхьа долча дакъе, ядерни герзаш а бу тохкам цаIитар тIа боагIарбаь, дIа-юха йоахаш йола материалаш тIема гIулакха соцаш барт вIашагI кхеттала.

Из хилча а раьза яц США шийтта беттал совгIа тохкамаш юхасоцийтала дувца, вешта аьлча, кхыча тохкаман кийчбаллал йолча хана мара, 21 гIа балхадаь США йа заявлене тIа, тохкамаш юхасацийтарна кхы тIа йола бутт ха ювце а, цхьабакъда, цар цхьанкхашка тетта гIулакхаш бахьане цу ханна барт хилар, шоаш цу ханна чул тешаме доацаш да.

Малхбузехьарча паччахьалкхени тIехьхьарча предложенеша аьннад хIанзалца Iоадаь ядерни герзаш шоай кара дитарал совгIа, цу тайпара герзаш шоашка долча, дIа-юха йоахаш йолча материалаш кхоачамах дIахо а делга, уж ядерни герзаш тIема юкъе ца дарна духьала хилар ше доаш.

Хоатталу, дIа-юха йоха материалаш тIема гIулакха хьалагI саций тарна яьча американски предложене фу пайда ба, из хьа тIа ийтачул тIехьа ВIашагIтехача Штаташка атомни водородни бомбаш елга хьалха хинначa бесса дIаеха гIорг а хилча, дIадаха сотIа ца деш атомни герзаш а диссача? Цу бакъдараша хьахьоах США а Англи а атомни водородни герзаш хьаделга сацийта безам болаш ца хилар.

ООН Подкомитете ядерни герзашта тохкам белга сацийтар дувцаро хьахьоахь, атомни, водородни бомбаш тохкам беш лелхийтаргI бала бекхтохкам малхбузехьарча паччахьалкхени правительствашта тIа хилар а, хIаьта США-и Великобританени тIа хилар а.

Малхбузехьарча паччахьалкхени правительствоша гIерт, тIом фегара бомбаш цар доозонаштен, промышленни политически йовкъаштен, коммуникацен йовкъаштен кхы а ништа йолча мотигаштен чу етта. США паччахьалкхени тIемен деятели заявленех гуча да, США-и НАТО-и тIема кулгале лелаераашта фецара доахача сурташца, Советски Союза йоаккхагI а езагI а йолча промышленни коммуникацен моттиггех, дукхагI дизза дараш шоашка кхачар дезалга. КъаьсIа да США предложени тохкаман гулбе лаьрхIа хилар. Цо дунен къамашта юкъера хьал толхадарна дуг. Из дукхьала агрессивни тIом кийчбе хьожаь предложени я, тIема кхерам ноккъазара баккха хьожаяь яц.

Цар оамале да, малхбузехьарча паччахьалкхеша а НАТО тIема агрессивни группировкан доакъашхой предложенеш шоай тIема базаш ядача мехки аэрофото съемкаш йоахилга юкъе ца лоацаш хилар.

Дунен халкъашта юкъера кхохкам лаьгIбеши, паччахьалкхешта юкъера гIулакхаш дегIадоаладарни, экономически а культурни а бувзамаш шербаргIа дIа-юха дохка товараш сега гIулакхаш дIадоахарнен тайпара йола мероприятеш хIанз латтача хана дукхагI теркал еш хила еза аьнна хетт Советски паччахьалкхенна. Паччахьалкхешта юкъера гIулакхаш тоадарна дикка гIулакхаш дергдар тIема пропаганда соцаяро, къаьстта атомни водородни герзаш цхьайолча, е кхыйолча паччахьалкхешта деттаргда яхаш йола пропаганда соцаяро. ООН Генеральни Ассамблеи 1947 шера кьоабалйа хьайща тIема пропаганда соцаяргI йола резолюци кхоочаш еш яц.

Советски Союзен кхы, цхьайолча паччахьалкхешен мара тIема пропаганда соцаярна законаш оттадаьдац. ТIема пропаганда соцаяра законаш кхы йолча паччахьалкхенашка ца хиларо, милитаристски уйлаш совгIьа хьекъал долчарна гIеранн харжа халкъашта юкъе моастагI а гоамал а шерьярна новкъостал ду. Халкъашта юкъера кхохкам лаьгIбарна а, тIема пропоганда хоаддаь соцаеш дола гIулакхаш де дезар.

Дунен халкъашта юкъера кхохкам лаьгIбарнен, паччахьалкхешта юкъера тешам совбаккхарнен чIоагIа новкъостал дергдар ядерни герзаш юкъера дIадахаро а, хоам болаш тIема низаши тIема герзаши кIезиг даро а, Хьекха пачхалкхени доазош тIара тIема базаш дIаяхаро а.

Уж гIулакхаш дича ши-шегIа дIаяргIа СССР-а, США-а, НАТО-и СЕАТО-и вокха мехкий а, Багдатски пакта Варшавски договорах чубоагIача мехкий а доазошта тIа аэрофото съемкаш ярна йола духьалеташ.

ДIахо Советски паччахьалкхен заявлене тIа йоах, ООН органашка тайп-тайпара континенташ а общественни системаш йолаш болча паччахьалкхени дукхагI дола дакъа, герзий кийчо яр дIададаккхар дувцарна юкъе доаладе дезаш. Цо новкъостал дергдар из гIулакх дувцар нийсагI чакхдаккхара.

ХIанз латташ йолча хана йоах, дIахо заявлене тIа атомни тIом ца хилийтарнен, герзий кийчо яр дIададаккхарах цхьадола тIехьа тетта йиш йоаца гIулакхаш вIаштIехьа йоалаш барт барнен эша хIамаш долаш да. Советски Союзна паччахьалкхе цIаьхха а кхайк США-и, Великобританеи, Францеи, Канадани паччахьалкхешка—герзашца кийчо яр дIададаккхарна кхы долча гIулакхашта барт вIаштIехьа баллалца, тIехьа цатотташ, ехка йиш йоаца, хьалхарча юханца де дезача гIулакхаш хьажар дувцаца предложенеш.

Советски паччахьалкхено предложени ю, тIехьа ца доаккхаши ха ца юллаши, хьалхарча юханца атомни водородни герзаш тохкалга соцадарна, е, шин-кхаь шера а а йилла, тIехьа эша контроль а оттаь соцадарна. Из гIулакх кхы долча, герзаш ца кийчо яр дIададаккхарах долча хIамаща ца а ца хьекхадеш кхоачашдарна.

Советски паччахьалкхено предложени ю ништа, герзашца кийчо яр дIададаккхарна цхьа долча гIулакхашта барт бе. Паччахьалкхеша, атомни водородни герзаш юкъе доаладерг доацаш хоадам а беш; тIема низаш, оттабаьча боарамага кхоачаш кIезиг а деш; герзаши, тIема бюджеташи кIезиг а еш; кхыча паччахьалкхений доазош тIара тIема базаш дIа йоахарг а йолаш; США-и, СССР-и, Англеи, Францеи шоай германи паччахьалкхен доазон тIа латта тIема низаш кIезиг а деш; герзашца кийчо яр дIадаккхар дерригача дунен халкъашта юкъера контроль а оттаеш.

СОВЕТСКИ СОЮЗЕ ГIОЛЛА
* * *
Гурахь дувча кIи керда сорт

Кубански юртбоахаман институтера, цу института болхлочо доцента Ю. Кравченкос доал деш хьадь дола «Кубсхи» яха гурахь дувча кIин сорта производственни тохкам баьб. Шин шера баьча тохкамо хьакхоахар довзаш дола «Прерованни» "Безостая-4" "Скороспелка 3-б" "Ранняя-27" яхача сортел дикагIа дебаш из хилар.

ДIадахача шера "Кубсхи" яха кIа "Безостая — 4" яха кIа 3,6 центнер, хIаьта "Ранняя-27" яхачул пхи центнер гектара тIара дукхагIа давлар. Укх шера "Кубсхи" "Безостая-4" яхачул гектара тIара ворхI центнер дукхагIа даьлар.

(«Советская кубань»).

Приморьен хьункийчъерий толам

Ворошиловск (Приморски край). (ТАСС). Сийлахь-боккхача Октябран 40 шу дизара сийна шоаш тIайнцаь декхараш кхоачаш а деш, "Приморсклес" яхача треста хьункийчъераша 8 бетта йоагIа программа ханал хьалха кхоачаш яьй. Кийч а яь, дIакхачийтай 1 Миллиони 296 эзари кубометр хьу.

Приморски хьутедараша шоай кийчъергIа укх шера планал совх 100 эзар кубометр хьу кийчъе а, дIаяла а.

Казахстанерча колхозашеи, совхозашеи 133.400 эзар пунт ялат паччахьалкхенна дIаденнад

Алма-Ата. (ТАСС). Казахстане укх августа тIехьарча пхе дийнахь, раздельни хьекха а хьекхад, чу а ийцад 1 миллион совгIа гектараш тIара ялат.

КазахстанцаштачIоагIа новкъостал деш ба вежарий республикашкара вахийта 200 эзар саг.

Казахстана колхозашеи, совхозашеи 133.400 эзар пунт ялат паччахьалкхенна дIаденнад, кIа дукхагIа а луш.

Ялат хIанз а кхаьдаш латт.

ХАЛКЪА ВАХАРЦА ЛИТЕРАТУРА А ИСКУССТВО А АЙХХА ДIАДУВЗАРА ТIЕХЬА

Н. ХРУЩЕВ

Коммунизм хьалъяра халкъо юкъара лоаттабеча къовсамах доалла дакъа литература а искусство а хиларах В. И. Ленина аьннар кхоачаш а деш, Коммунистически партес массаза а лоархIам ба а баьб, беш а я писателий, художникий, скульпторий композиторий, советски культуран берригача деятелий балха вай дуккхача къамий советски социалистически культура дегIаяра.

Советски литература а искусство а низ болаш да халкъа вахарца цо коммунизм хьалъяра гIулакха лоаттабеча къовсамца бувзам хиларца. ССКП ХХ-ча съезде белгалдоахаш дар вай литературани искусствани деятелаш керда общество хьалъярна сийлахь-доккха декхараши къахьегамхой коммунистически кхетамца кхебари кхоачашдарна коммунистически партен тешам бола гIодераш болга.

Литературеи искусствои дегIадара гIулакхаш хIанз Коммунистически партеси дерригача советски халкъои вай мехка экономикеи культуреи дIахо дегIаяра а коммунистически общество хьаяра а тIехьа къовсам лоаттабеш кхоачашдеш латтача де дезаш долча гIулакхех хьа а къоастадаь хьежа мегаргволаш дац.

I.

Ховча тайпара, ССКП ХХ-ча съездо промышленность, юрта боахам, культурни гIишлонаш хьалъяр, халкъа вахара тоадаь лакхдар дегIадоаладарна доккхий декхара оттадаьд. Съезд хинна дукха ха яьннаяц, цхьабакъда съездо де оттадаь гIулакхаш цу хана чухь кхоачашдарна даьха толамаш бокъонца доккха да. Вай мехка промышленносто толамца кхоачашду ялхлагIча пятилеткас оттадаь декхараш. Буржуазни дуккхача политикаша гуча хьайоах советски промышленность сихха дегIаяро шоашта кхерам боссабелга, дерригача дунен къахьегамхой дIакхетабеш долча советски масала низаца шоаш кхерабелга. ХIаьта вайна воашта дика ма хой берригача мехкий къахьегамхой хьаькъалаш бокъонца тешадеш вай масала мишта кхетаду.

Дукха ха йоацаш хиннача промышленностани гIишлошъярнеи доал дар хувцара гIулакх дийцача СССР Лакхерча Совета сессе тIа белгалдоахаш дар Советски Iаьдал долча шерашка вай мехкара промышленни продукце дукхал 30-нел дукхагIа лакхъялар, хIаьта машенаш яри металлообработкеи — 180-а электроэнерги хьаелга 100-нел дукхагIа лакхденнад, яхаш.

Цар къаьгга бакъду Ленина хьийхача наькъ тIа бодаш вай мехках низ болаш социалистически мохк хилар. ХIанз укх сахьате чакхдоккхаш латта промышленностаннеи гIишлонаш яраи доал делга хувцар Советски Союза экономика дегIаярна боккха лоархIам болаш да.

Промышленностан доал дара дозал моттигашка дахьаро торо хулийт боахаманна бокъонца доагIача тайпара доал де, наьха инициатива кхы а дукхагIа йоаржае, моттигерча органий лоархIами уж бехктокхаме хилари лакхде. ХIанз предприятей балха хьакъехьа дола гIулакхаш Министерствашкеи главкашкеи ца дувцаш, уж йолча, экономически районашка дувцаргда.

Цу гIулакха соца цхьабараш раьза боацаш санна хет сона цхьабараша духхьал хьааргда из, воожаш ца оалаш саца мег, из цар шоай гIулакх да. Дагадохийта декхар да са Коммунистически партеси вай правительствоси аханза укха лаьтташ карадерзадара гIулакх дувцача хана, цу гIулакха лоархIам а массане кхетабацар. Иштта хилар промышленностан доал делга хувцаш а. Цхьабараш цу гIулакха духьал къамаьлаш деш бар. Из дар къаьнадар дIа ца хецаш цунна тIабирза хиларах. Къаьнадар атта дар, цунца дIаIаьма бар, хIаьта ший ха яьккха даьннар, къаьна дар дохаде деза. Къаьнача хана даьхача тайпара вай даха йиш яц, вай хьалхашкахьа аха деза.

Нагахь санна вIалла ахханзеи дукхача хана ца оахаши ихка лаьтташ карадерзадарах советски халкъо доккхий толамаш даьха дале, промышленностан балха доал дара тоадара хьакъехьа Коммунистически партес чакхдоахаш латтача гIулакхаша дика дараш кхы а дукхагIа дергда. Вай чакхдоаккхаш долча боахаманна доал делга хувцаро советски халкъанна вахара рузкъа денна Iергдац. Цо культура кердача тайпара дегIайоалаергья, хIана аьлча культурни низаш дIаюха декъаш дукхагIа цхьатарра хьежадергда, экономически районий центраш культурни центраш хиларца кхы а чехкагIа дегIайоагIаргья.

Промышленностани гIишлошъярнеи доал делга хувцарна доклада тезисаш арадаьначул тIехьагIа, цхьаболча писателаша белгалдалийтар вай вахара юкъера керда процессаш ца йовзилга, промышленностан доал делга керда даккхара гIулакх тIагIертта оттадеча хана халкъа хIанз латташ дола боахама хьал кхетабе ма безза кийчбенна ца хилар. Иштта аьлча цу тайпара писателаш вахарцара дIакъаьста хилар хьагойт цо. Цхьабакъда, вай тешаш да, цу новкъосташка вахаро касста дIахьокхаргда уж мишта Iехалуш хиннаб.

Партес тIехьарча шерашка дукха терко ю вай юрта боахам дегIабоалабара. Шоана хов массехк шу хьалхагIа из малагIча воча хьал тIа бар. Шоана дагадоагIахургда 1953 шера ЦК сентябрьски Пленуме вай юрта боахаман доал дара юкъера кхоачамбоацараш духхьал гуча дIаалараx капиталистически мехкашка вай моастагIаша мел гIар а цIогIа а айдаьдар. МоастагIаша цIогIа деттар из колхозаш йохар, вай деррига гIулакх дохар да, яхаш.

Укх шерашка советски дерригача халкъо боккха болх баьб юрта боахам дегIабоалабара, хIаьта хIанз хIара советски сага хоалу цоах хиннар. Вай юрта боахам дукхача хана тIехьа бусаш хIана бар? Из хулар центре цхьаккха саг моттигашкарча гIулакхий хьалга бокъонца хьажа везача тайпара хьажа безам болаш ца хиннадаь. Довзача тайпара, Сталин цхьаннахьа а дIа-юха водацар, юрта боахама болхлошца дагавалацар, моттигашкарча болхлоша яхачунга ладувгIацар, хIаьта центре цо юрта боахамга хьажар тIадиллача наха цунна къайла кхухьар доккхий кхоачамбоацараш, бакъдар харцахьа доахаш дIа гойтар. Колхозникаша, юрта боахама берригача болхлоша юртбоахаман продукташ дукхагIа ярна беш бола болх шоай материальни хьал тоадар бахьан бергболаш дола гIулакх чIоагIа харцахьа леладора.

Доаладергда аз укх тайпара дола масалаш. ТIом йистебаьначул тIехьагIа кастлашха со вахавар се ваьча юрта, цига сай даьвеший йоI йолча чувахар со. Цун беш яр. Аз аьлар цунга:

— ТIех дика Iажаш ба хьа.

Цо жоп делар:

— Гурахьа тедаргба аз уж, аьнна.

— ХIана? — хьаттар аз.

— Йоккхий налогаш тела еза, — аьлар цо. — Пайдане дац беш хилар.

Из къамаьл Сталинга дIадийцар аз, колхозникаша бешамаш тед, аьнна, хоам бир аз. Цул тIехьагIа сога цо аьлар, со народник ва аьнна, народник санна гIулакхага а со хьожж, аьнна, соцара пролетарски, классови кхетам бовш латт, аьнна.

Кхыдола масала. Ха ецарий колхозникаш шоаш чуэцача дакъа лоацаш боаццашехь а вай городашкара эзараш нах колхозашкара коартолаш хьаяха ухийташ? Яр те. Коартолаш чуэцача болх бе хIана тагацар колхозникаша? Коартолаш кийчъеш вай геттара кIезига мах тийннадаь. Заготовительни пункте духхьал коартол дIахьолгах цоах цо хьаэцачул дукхагIа мах бодар.

Цу тайпара гIулакх хувцанза, маьха боагIа боарам лаханза, юртбоахаман продукташ хьаелга колхозникаша шоай вахара хьал тоадара бахьан леладергдолаш дола гIулакх оттаданза даланзар тхо. Из гIулакх шоай хьал тоадар бахьан колхозникаша леладеш ца хилча гаьна гIоргвац. Из дицдалийта йиш яц халкъа вахара хиланза яргIоаца ялат, дулх, даьтта, коартол яхар мо продукташ хьаелга дувцаш хилча. Цхьабакъда, вайцига, хала хете а, цхьайолча хана нийслу из бакъдар кхетаде ца могаш дола «чIоагIа кортош». Вахарцара халкъа хьалацара дIакъаьстача наха кхетаде магац къаьнадар чIоагIа лаьца дIа ца хецар хилча гIулак хаIалакде тарлулга, халкъавахара тоалургдоаца зе де тарлулга. Цу тайпара нах идиологически фронта болхошта юкъе а ба. Уж бах гIулакх къаьнача тайпара довзарна, книжкай схемашта, догмаштен формулаштеи плен баха.

Дарий де деза книжкаш тIара схоластически довзар — тоъам боллаш дахаши, цкъа довзийта ца Iеш вай балха юкъе довзийташи хилара. Цу тайпара гIулакхаш доахкараш массадолча кердача хIамах кхер, гIар, цIогIа айду, кхералий дIа-юха эг, хьаэтта хьал нийса кхетаде ца могаш хул, общественни дегIадаро де дезаш хьагойташ дола данза дардоаца гIулакхаш де дезилга кхетадац. ЦК-ас юрта боахаман планаш увттаелга кердача тайпара де деза аьлча консервативни нах цу гIулакха духьал бар. Уж ЦК-а кхерае гIертар нагахь санна культураш дIаера план центрера увттаеш ца хуле колхозникаш кIа дIа ца дувш соцаргба, ялат хьада моттиг хургъяц вайна, яхаш. Вахар деладелар цу консерваторех. Миллионаш колхозникаша чIоагIа хьаллаьцар планировани яр керда даккхар, цу гIулакха юкъе активни дакъа лаьцар, хIаьта из хиларах боккха пайда а баьлар.

Партен ХХ-ча съездо хьахьекхар СССР керттера экономически декхар — дукхагIа хьалха даьннача капиталистически мехкашта сага сих продукцияра тIехьакхер а хьалха довлар а исторически лоацача хана кхоачашдарна вай мехка мел эшаш дола хIамаш хIанз долаш да. Социалистически паччахьалкхен эггара лоархIамерча декхарех цаI хиларца Октябрьски революци хилалехьа Ленина дийца из декхар кхоачашдарб торо хулийтаргъя СССР экономически низ кхы а чIоагIбе, халкъа вахара хьал лоархIам боллаш лакхде.

Вай мехка болхлойи ахархойи 1917 шера октябра бетта большевистски партен Ленина тIехьа корта мукъале яккхара а, керда, дикагIа дола вахар дарна а помещикийи капиталистийи лоаттам дIабаккха къовсам лоаттабе бахар. ХIаьта сенах латт из дикагIа дола вахар. Саг мукъа вола гражданин, ший ираза да хилар, цо эксплуататорашта ца беш, шийна болх бар, культурни эшачунца Iалашдаь вахар леладарна мел эшар цунна хилар. Коммунистически партес ший эггара хьалхара декхар лоархI къахьегамхой вахара хьал цахаддаш дегIадоаладар. ХIанз вай декхар да юххерча шерашка вахара эшаш дола ялат, дулх, даьтта, шура иштта кхыдола халкъана эша предметаш кхоачамболаш хилийтар. Шоана ховш да, вай мехка къахьегамхой дика тоадаьча цIеношка бахар Iалашдарна городашкеи, юртарча районашкеи мамогга вахара цIенош делга лакхдарна партес мел низ тIаухийт.

ТIехьарча шерашка гIулакхаш чакхдахарах вай юрта боахам сага сих лаьрхIача гарггарча шерашка дулхи, шуреи даьттеи даккхара ВIашагIтехача Американ Штаташта тIехьаккхера декхар толамца кхоачашде могаргдолаш дегIабенаб. Мишта латт дулх, даьтта, шура яккхара гIулакх вайцигеи Американ ВIашагIтехача Штаташкеи? 1956 шера Советски Союзе сага сих 32,3 килограмм дулх даьккхад, ВIашагIтехача Штаташка — 102,3 килограмм. Сага сих вайцига 2,8 килограмм налха баьккхаб, хIаьта США — 3,8 килограмм, сага сих 245 килограмм шура яьккхай вай, хIаьта США—343 килограмм. Шоана гуча бесса, хIанзарчоа даьтта, шура, къаьстта дулх сага сих даккхара цIенхоштта США-на тIехьа да вай. Аз йоалаяьча цифраша хьахьокх мел доккха декхар да вай воашта хьалхашка оттадаьр. Кхоачашдулургдий вайга из? Скептикаша кхераду вай низ дIакхоачаргбоаца мухь ба вай воашта тIабиллар, яхаш. Уж тешац социалистически боахама хьалах, мохк бовзац, вай халкъа дог довзац, цун цIаккха а кхоачабургбоацча низах тешац.

Вай коммунисташи, Ленина лешархойи цунна тIехьадаьнараши хургдацар халкъа вахара хьал лакхдара къовсам лоаттабеш хулаш йолча халонех вай кхераш хилча. Оаха тхоашта отчет лу тхоашта хьалашка латта декхар Iалаьмате доккхеи чоалханеи хиларна, цхьабакъда, Коммунистически партес, советски халкъо из декхар кхоачашдергда. Социалистически юрта боахамга долча хьалан бокъонца лоархIам барца, хьалхле лелаеча колхозий опыта лоархIам барца лард елла да тха чIоагIа тешар.

Партес оттадаь декхар дерригача халкъо къоабал а дир хьал а лаьцар. Мехка дегIайоагIаш латт къахьегамхой низ бола инициатива. Колхозникаша шоашта тIаийду дулх, даьтта, шура яккхар кхозза, пхезза, иттазза, кхы а дукхагIа даккхара декхараш — из да кIезига тешачарнеи скептикаштеи луш дола жоп.

ХIанз колхозни хьайбаш леладар дегIадоагIаш латт. Цу хьал тIа партен Центральни Комитето дувцаш да 1958 шера денз колхозникаша шоай боахаман тIера теланза яргIоаца юрта боахаман продукташ телалга дIадаккхара гIулакх. ХIанз из де мел эшар дизза долаш да. Из кхоачашдар миллионаш болча къахьегамхой бахара боккха лоархIам болаш да.

Советски Союза халкъий вахара хьал тоаде партес чакхдоахаш дола кхыдола гIулакхаш дувца безам бар са.

Вай промышленность чехка дегIаяро, балха овсарле лакхъяларо производстван механизаци ярна Iилмани техникани дайза караденар шерра леладаро таро лу вайна гарггарча хана балха ди ворхI сахьтаи, хIаьта кIор боаккхача, горнорудни промышленносте лаьтта кIал балхаш деча ялх сахьтаи болх беш делга. Капиталистически мехкашка производстван мехнизации автоматизации яро къахьегамхой вахар толхадарга вуг, болхлой класса дуккха нах болх боацаш хулийт. Вай социалистически мехка геттара кхыча бесса да гIулакх. Произрводстван техника дикагIа ме хул юкъера къахьегара боала пайда лакхлу, къахьегамхой вахар а тоалуш лакхлу. Дукха гаьна лоамашта тIехьашка яц балха ди ворхI сахьатага даьнначул тIехьагIа ялх сахьтага дардгола ха а. Цунца духовни культура массайолча оагIонгахьара дегIайоагIаргйолаш, социалистически обществан гражданий личность массайолча оагIонгахьара дегIайоагIаргйолаш кхы а дикагIа хьал хьадергда. Материальни культура дегIаяра лоархIам духовни культура дегIаяра лоархIама лард я. Материальни культура лоха хилча эрригача обществан духовни культура а дегIааха йиш яц. Уж ши фактор шойла вIашийювзаенна я.

Советски Союз шоаш раьза хиларца союзни пхийтта республика вIашагIтеха дуккхача къамий социалистически паччахьалкхе я. Социалистически дегIадара наькъашка даьлча хьалха Iоаткъама кIал лаьтта халкъашка шоашка паччахьалкхен кортамукъал кхаьчача экономикеи культуреи дегIаяра боарам боацаш хьал кхаьчар, хIаьта лоацача хана Iалаьмате чIоагIа хьалхашкахьа а дахар. Духхьал дIаала деза Советски Iаьдал латтача шерашка вай республикан халкъий вахара юкъе исторически хинна хувцамаш бокъонца къаьгга хIанз вай дIа ца хьекхалга. Цу гIулакха хьакъехьа халкъан хьалхашка доккхача декхарга баха ба вай литературани искусствани болхлой. Вай мехка дерригача къамий вахарга дикагIа кIоаргга хьажа аьнна литераторашкеи художникашкеи ала безам боагIа. ТIаккха дийна долча эзараш масалаш хьахьокхаргда царна наьха вахара хьал мишта хувцаденнад, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизарга малагIча тIехдикача толамашца вай халкъ дода.

ТIехьарча шерашка со массехказа хиннав Казахстане, Узбекстане, Таджикистане, хIаьта иштта Киргизе, Прибалтикан республикашка — Литве, Латве, Эстоне хиннав. Иштта ГуржегIа а хиннав, цхьабакъда, цига со хинна-м дукха ха я. ХIара вай союзни республике боахам а культура а хьалъярна доккхий толамаш даьхад, дуккха а говзалаш йола кадраш хьалкхийнай.

Мел саг цецвоалаш дегIаений вай советски республикай экономика а культура а Коммунизман гIулакх бахьан лоаттабеча исторически къовсама Коммунистически партес кулгал а деш советски общество мел дика нах хьалкхийна хьаэттаб! Цу нахаца вIаший гуши къамаьлаши хала а хул, дега вас а хул, литературани искусствани произведенеш тIа вай нах хьокхабезарга хьажжа дIахьокха, уж социализман заман чухь хьахинна а хьалкхебаь а бола керда нах хилар дIахьокха, наггахь мара писателаштеи художникаштеи карагIа ца даларах. Уж керда нах наьха кортамукъали иразни бахьан къовсам лоаттабераш ба, царца я лакхарча дега дикалаши коммунистически гIулакхий белгалонаши. Халкъа вахарцара цун къахьегама гIулакхашцара бувзам хIара денна чIоагIбаро писателаштеи художникаштеи гIодергда къаденнача гIулакхашца вай нах бовзар дIадаккха, цар дог, царех доахка гIулакхаш, цар уйлаши дагадоахкараши давзарна, хIаьта повесташ тIа, романаш тIа, поэмаш тIа, пьесаш тIа, киноискусстван, живописа, музыкан произведенеш тIа вай хана бахача наьха къаьггаи бакъдолеи образаш хьаде.

Партен ХХ-ча съездо ший соцамаш тIа белгалдаьккхар экономикеи культуреи дIахо дегIа йоалаярна ма-могга союзни республикай бокъонаши цар лоархIами шербар, цар ца хаддаш ленински къамий политика чакхйоахилга. Съезд хинначул тIехьагIа партеси правительствоси цу хьакъехьа лоархIам боллаш болх баьб, хIаьта цох хинначо еррегача республикай вахара дика гIулакхаш а ду. Цунца дийза къаьстта ала безам ба са ССКП Центральни комитетои Советски правительствоси Российски Советски Федеративни Социалистически Республикан бокъонаш шеръярна деш долча лоаохIамерча гIулакхий хьакъехьа. Российски федераци ший бокъо хиларца Советски Союза вошал долча дерригача халкъаша лоархIаш я. Эрсашца цхьан СССР социалистически къамий берригча наха йоах: Россия — нана я. Ховш да, революци хилалехьа хьалхарча хана эрсий демократически интеллигенценцара белгалбаьнна бараш Россен дерригача халкъий интеллегенцен хьалхле лелаерашца айхха бувзабенна хилар, къамаш теIадарна ма-могга духьала бувлаш, тайп-тайпарча къамий халкъий культура дегIаярна дикагIча тайпара гIо деш хиннилга.

Турпалерча эрсий болхлой классо большевистски партен хьалхленца гоама йолча царизманна, буржуазни-помешикий лоаттаманна духьаларча массадолча къамий къахьегамхой къовсама керте а этта, Iалашдир социалистически рèволюци котъялар. Социалистически Iалаьмате доккха хувцамаш деча хана, хьалха Iоткъама кIал лаьттача мехкарча халкъашта экономически а культурни а тIехьабисалга дIадаккха а шоашка кхоачаш уж лакхде а геттара дукха гIулакхаш даьд эрсий халкъо. Леладаьча сийлахь—доккхачеи дикачеи гIулакхех вай мехкарча дерригача халкъий цунцара безам совбаьлар. Цо цхьаккха а тайпара кIезигбац СССР Социалистически къамий дезалашта юкъерча дерригача халкъий белгалбаьнна лоархIам. Вай Советски Союза дерригача халкъаша коммунизм хьалъяра гIулакха шоай Iалаьмате доккха декхар юкъе хьу. ЦIаккха а эшаргбоаца советски лоаттама низ — вай дуккхача къамий советски Союза дерригача халкъий дохаргдоаца вошален доттагIалца ба.

Дари да деза, новкъостий, укх тIехьарча ханалца паччахьалкхен юкъерча лоархIамгеи хила езача моттигеи хьажжа хила езаш йола йизза бокъонаш Российски Федерацега ца хиннилга. ССКП ХХ-гIа съезд хинначул тIехьагIа из нийса доаца гIулакх тоадир. РСФСР-е гIоллара ССКП ЦК-а бюро яьй. Из я Центральни Комитета оперативни орган, цо леладу Российски федерацен деррига гIулакхаш, ССКП ЦК-а цIерах РСФСР партийни, боахама, культурни вахара массайолча оагIонгахьара доал ду. РСФСР Министрий Совета промышленностана, юрта боахамана, культура хьалъярна доал дарна мел эша бокъонаш еннай. Дукха ха йоацаш промышленностани гIишлошъярнеи доал делга хувцаро, РСФСР-е экономически административни районашка гIолла 70 совнархоз йилларо таро хулийт республикан экономика дегIаярна бокъонца доал де.

Союзни республикай бокъонаш шеръяра гIулакхий боккха лоархIам а ба, уж масса йолча оагIонгахьара дегIаярна кхы а дукхагIа таронаш хьа а елл.

Новкъостий! Вай низ — вай партийний мугIарий цхьогIнца, дерригача советски халкъий йохаоргйоацача цхьогIонца, Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитета гонахьа уж кхотадаларца ба. Цу тайпара дохаргдоаца чIоагIа мугIараш вай хиларца дунен тIарча реакцен низий цхьаккха а гIулакх вайна кхераме дац.

II.

Цхьабола «цIенача теорех» тешаш бараш вай партен гIулакх а цо кхоачаш еш йола мероприятеш а лархIа гIерт цхьа ший тайпарча практицизмана тарра. Цу тайпарча уйлашта тIехьа бараш нийслу писателашта юкъе а. Цу тайпара тувлабалар теркал ца деш дита йиш яц. Хьожаргда вай мишта кхетаде деза марксизмас яхача тайпара теоренеи практикани юкъера бувзам. Цхьакха а марксистаи ленинцаи кертача а доагIаргдац революцен лоархIам лаьгIбе. Революцен теори ца хилча революцен практика а хургъяц, яьхад Ленина.

Марксизма - Ленинизма теори болхлой классан эшараш а къахьегамхошта эшараш а дувцаш я. Из догма дац, из да революцен практически балха кулгал. ХIара кердача исторически дегIадара долча лагIа тIа вахаро, наха эшачох хьадоагIа, ший декхараш увттаду. Теорена творчески дегIалвахар а из дегIайоалаяр да, марксистско-ленински Iилма хьалхишкахь дIатетта хар, Iилманца лоацъьяча дийнача опытах лаьца, общество дегIаяра керда декхараш а, хIаьта уж практически кхоачашдара наькъаш белгал даха хар а.

ССКП ХХ съезда решенеш — марксистско - ленински теори творчески дегIайоалаяра белгало я. Съездо лаьца вай партен политически курс, хIанз укх сахьате коммунизм хьалъе лоаттабеча къовсама лагIа тIа, советски наха ловраш кIоаргга дувцаш я. Уж наха ловраш да — дIахо социалистически промышленность дегIайоаялаяра а, хьалхарча аргIагI езайоккха индустри, юрта боахам дегIа боалабар а, хIаьта цунца масса оагIорахьа материальни къахьегамхой дика бахар лакхдар а. ТIеххьарча шерашка коммунистически партес партийни а паччахьалкхен а строительствахи наьха вахар тоадарнеи леладеча гIулакхаша хьахьокх вай партен деррига балхаш йохаргйоацача теорени практикани цхьоагIонца деш хилар. Сталина вахара тIеххьарча шерашка теорени практикани бувзам бехабар. Уж гIулакхаш кхетадац вахар ца довзача, шоайх марксистско-ленински Iилма дика ховраш, лоархIаш, нийсса аьлча, Ленинизман наькъ тIара баьнна, адамий а партен а вахара хьашташта духьаларча фракционни раскольнически наькъ тIа эттача наха. Центральни комитета июньски пленумо идейно йохайир, ХХ-ча съездо оттаяьча ленински курса духьал хинна, Маленковеи, Кагановичеи, Молотовеи, царех дIакхийттача Шепиловеи партен духьалара группа. Ерригача партес, дерригача советски адамаша цхьоагIонца къоабалийр из, ССКП ЦК-а пленумо дIахо йодача хана ленински партен цхьоагIо чIоагIъярах яь решени.

Сона бовз цхьабола, теоретикаш да тхо яхаш, доагIача а ца доагIача а юкъе марксизма-ленинизма классикий къамаьлий циташ а кхувлаш, из шоай керттера теоретически «хьакъал» лоархIаш бола нах. Ужжамо, шоаех теоретикаш лоархIаш болча гIайгIа-Iиламхоша кхетадац, наха политикеи, Iилмеи, искусствои Iомадарна эггира хьалхагI даармалари, тIадувхари, чуIе цIеноши дезаш хиларах дола марксистски истина. Уж талмудисташи начетчикаши бицлу, мамогга чахкагI производительни низаш лакхдарна, общественни руцкъа деборна, шоай вахара гIулакхаш тоадарна, халкъо Iаьдал шоай бе долларах.

Нагахь санна Маркси, Энгельси, Ленини хьалгIовтта йиш йолаш баларе, уж беларгбар цхьабола буквоедашцитатчикаш хIанзарча обществан вахар Iоамаде, теори творчески дегIайоалае езача метте, районерча машино-тракторни станцен балха хьакъехьа дола цитата классикай теорен юкъера хьалаха гIертарах. Беламе дош да, масала, Марксеи Энгельсеи теорецара, колхозникий боахамаш тIара юрта боахама продукци паччахьалкхен дIаялларх дола, хIамаш лехар.

Ала дезаш да, вай экономисташтеи философаштеи юкъе, вахархи коммунизм дегIаяра практикахи дIакъаьста нах хилар. Нийслу, хIанзарча ханара алапе гIулакхаш дувцача, бIаь шу хьалхагI яздаьча Маркса «Капитала» тIара масалаш йидеш, балхаш деш нах.

Бакъда, цу тайпара нах кIезига ба, уж хилар зене дале а, бац-бац яхе а, уж вайх беттал. Наьха вахар долчча бесса шоашта ца довзарагI, Ужжамо болча экономисташта магац вахарцара масалаш хьахьокха. Уж теоретикаш бац, къаьстта фразаш дагахь Iоама а яь, уж ювцаш лела бовнаш я. НогIарт мах ба цуморча «теоритически» балха.

Тхо, коммунисташ, активни революционни белхий нах да, сона хов, дуне хийца гоадари коммунистически общество оттаяри, тхоай декхар долга. Теорен низ, из айхха вахарца дувзаданна хиларахи, миллионий творчески опыт гулъярахи, дунен тIарча дукхагI болча наьха хьашташ лордарахи латт. Марксистско-ленински теорен низ из революционни хиларахи, хIама саьца латтар, консность, рутина ца мегаш хиларахи цо коммунизмага бода никъ сийрда бахарахи, цу новкъа долха халкъаш, новкъарлонаш дIа а йоахаш, дIаккхувларахи латт. Марксисташ ленинцаш, керда вахар дуллараш хинна, йоккхача революционни уйлан а, майрача фантазен а, дог гIоздоахаш дага латтача хIамай а нах хинна, къамаьлаш деш ба. Иштта шин кога тIа чIоагIа, лаьттан тIа а латташ, революционни бакъдарашта тIехьа а болаш, хIамах са кхеташ, шоай белха тIа реальни условеши де йиш йола хIамаши кхета а деш, халонех бIа ца къажаш, къовсамера хIамаш кийнайла а ца кхухьаш, шоай нахага мелла из къахьа дале а, бакъдар дIа а олаш бола нах ба уж. Ленина ученикашеи цун никъ дIахьорашеи, коммунисташа, шоашта хьалхишка наьха вахар гоадара декхараш увтта а ду, уж кхоачашдарна шоай низ кхо а бац. Дагалоацаргда вай, новкъостий, боахама дегIабоалабарна деча практически белхий мел лоархIам беш хиннав Ленин. Цо яьхад, нагахь санна вай бIаь эзар трактор яла йиш яларе, ахархоша аргдар тхо коммунена, вешта аьлча, коммунизманна тIехьа да. Россен электрификацен план оттаьяча хана, Ленина цох вай партен шоллагIа программа аьнна цIитиллар.

ХIанзарча, мохк дегIабоагIача хана доккхача белхий программа я коммунизм оттаяра хьакъехьа партен ХХ-ча съездо оттаяь план. Технически прогресс хадданза лакхъяларца производительни низаш лакхдар оттадаьд цу планаша, хIаьта уж хIамаш кхоачашдарца продукташи наха эшаш дола товараши совдаргда, коммунизмага бодача новкъа вай боккха гIа а боккхаргба. ХХ-ча съездо оттаяь планаш кхоачашъяр дунен юкъера гIулакхаш тоадарна боккха лоархIам болаш да. Из хургда капиталистически мехкий идиологашта боккха низ бола хIама тохар, цар социализмах во къамаьлаш ду, хIара сага сих лаьрхIа, капиталистически мехкашка товар арахецара цифрех, цу ханна йолча факторах, шерра пайда а эцаш.

Масса, цIена дегаш долча наха, гуш да хIара шера халкъа боахам дегIабрца вай мех-

(ДIахододар 3-ча оагIон тIа да.)

ХАЛКЪА ВАХАРЦА ЛИТЕРАТУРА А ИСКУССТВО А АЙХХА ДIАДУВЗАРА ТIЕХЬА

(ДIахододар).

ка а дукхагI йIаьхегIа йолча капиталистически пачхьалкхенашка а сага сих лаьрхIа, продукташ арахецара борама башхало кIезиглуш хилар. ХIанз вай промышленни производство дегIаяра гIулакха дунен тIа шоллагI йола моттиг лоац. Кхыметтал, вай бирсагI болча мостагIий а йиш яц советски союза экономически хьал доккха дац а, экономикан дегIаяра темпаш лоха я а ала. Советски Союзеи, Китайски Халкъа Республикеи, дерригача социалистически мехкийи доккхийча толамаша социализман мостагIий корзагIбоах. Цу доккхача толамаша социалистически мехкащар а социализман идеяшцара а кхыча мехкийи къамийи безам совбоккх, социализман мостагIаша сверхестественний характер йолаш низ лорхI цох. Из бахьан долаш, цкъаза, вай ког тIа ца баьннача моттигашка хиннача хIамашта вай бехке ду. Доккхий социалистически боахаман хувцамаш ларттIа ха а, уж кхетаде а, дIадувца а декхар да вай идоологически болхлой.

Идиологически болхлой декхараш дувцаш, ца дувцаш дита йиш яц цхьа саг лархIари цоах хиннар дIадоаккхилгеи. Марксизман ленинизман дегагоама дола И. В. Сталин духхьал цаI мара ца лархIар харцахьа хиларца партес дувцарца вай мехка чухь а доазол арахьа а дукхха а хабараш дийцар. Советски халкъо, коммунистическии болхлойи партеша, доазол арахьарча берригача вай доттагIаша чIоагIа къоабал даь массане а хьаллаьцар XX-ча съезда решенеши, йовзаш йола ССКП ЦК цхьа саг лархIарах хиннараш дIадахарна баь соцами. Социализман моастагIий, цхьа саг лархIарна критика ярах, вай мехканнеи ерригача социалистически лагераи духьала Iехарца доацараш дувцаш компани вIашагI а елла шоай бIехача гIулакхашта пайда эца беннабар. Царна чIоагIа дезар машар, демократи, социализм бахьан къовсам лоаттаберий мугIарашта юкъе кегар хилийтар, марксизман-ленинизман идеяш йовзарца нах кхетар лаьгIделга, социалистически лагера цхьагIо мелъелга, халкъашта хьалхашка коммунистически партех доацар дувцаш уж ирча яха гIертилга. ХIанз массанена а гуш да социализман моастагIий уж сийдоаца гIулакхаш эхь хинна дехалга.

Коммунистически болхлойи партешта ший ханнахьа дайза а дайзар гуча а даьккхар империалисташа де гIийртар, идиологически диверси елга айдаьраштеи вIашIагделлараштеи бохабеш теха а техар, хIаьта иштта техар марксизман ленинизман ларданна ревизи е гIийртача оппортунистически элементашта.

Сихбенна беча идиологически къовсама юкъе вай советски интеллигенцес ше хьахьекхар политически кхаьча хиларца, чIоагIа хиларца, марксизман-ленинизман идеяшта мутIахьа хиларца, коммунизман гIулакх бахьан лелабеча сийлахь-боккхача къовсама юкъе дерригача советски халкъаца цхьана хьахьекхар цхьоагIои вIаший кхотабенна хилар. Цхьабакъда даридарца ала дезаш да интеллигенценна юкъе шоай кувгашта кIалара чIоагIале йоаеш цхьа саг лархIарца дувзаденна чолхане долча идиологически гIулакхий лоархIам беш бовзаш бола ца тешам, чIоагIа ца хилар хьахьоккхаш бола цхьабола нах хилар.

Сенца кхетадергда литературни искусствани деятелашта юкъера чIоагIа боацаш, бизза тешам шоашца боацаш цхьабола нах хилар. Сона хеташ из хилар цхьаболча новкъосташа ше лархIара Сталина духьала яь партийни критика цхьан оагIорахьара, харцахьа кхетаяьлга. Уж гIертар из критика И. В. Сталина мел дола дика гIулакхаш доацаш да аьнна дIадаха йича санна кхетае, социализм хьалъярна Советски мехка дола Iалаьмате доккха исторически толамаш бIарга ца гуш санна социализм котъяларна вай халкъо лоаттабаьча къовсама историн сийрда йоаца оагIонаши гIалаташи лахара харцча наькъ тIа баьнна бар уж.

«Нью-Йорк таймс» яхача американски газета редакторца къамаьл деш, «Исторен юкъе малагIа моттиг дIалоацаргъя Сталина?» аьнна деннача хаттара жоп луш аз аьлар Советски Союза исторен юкъе йоагIаш йола моттиг лоацаргъя Сталина аьнна. Доккхий кхоачамбоацараш доахкар цоах, цхьабакъда Сталин мутIахьа вола марксист-ленинец вар, мутIахьеи чIоагIеи вола революционер вар. Ший балха юкъе тIехьарча шерашка дукха гIалаташ дувлийтар Сталина, цхьабакъда цо дукха а пайдане хIама даьд вай мехка, вай партенна, дунен халкъашта юкъерча болхлой берригача боламанна. Вай партена, советски халкъа дагалаттаргва Сталин, доагIача тайпара цун сий а дергда.

Цхьа саг мара ца лархIарна партес яьча критиках бокъонца кхетарна кIоаргга ха еза Сталина балха юкъера ши оагIув: вай хьаллоацаш, дукха мах беш йола дикагIа яри, вай критика еш, нийса ца лоархIаш, дIакхесса вогIа яри.

Дукххача хана вай партен Центральни Комитете кулгалдеш хиннав Сталин. Цун берригa болх вай мехка сийлахь-доккха социалистически гIулакхаш чакхдахарца бувзабенна ба. Цу шерашка социалистически боахам хьалбара ленински планаш чакхйоахаш вай мохк ший ларда тIара хувцабелар. Дагалоацаргда вай мишта яр Россия Сийлахь-йоккха Октябрьски революци котъялалехьа. Из яр экономически а культурни а хьакхехьа тIехьа биса ахколони йолча пачхьалкхена царизмо бига мохк. Хьажал мишта ба Советски мохк хIанз! Дунен тIара истори леларна хоадам болаш лоархIамера низ бола дерригача дунен тIарча къахьегамхошта кIоаргга езаш йола сийлахь—йоккха, низ болаш йола социалистически держава я Советски Союз.

Вай мохк дегIабарна даьха сийлахь—доккха толамаш даьхад И. В. Сталина хьалхале лелаяьча коммунистически партеси цун Центральни Комитетои. СССР-е социализм хьалъяр классови моастагIащцеи партен юкъе хиннача цар агентураца — троцкисташца, зиновьевцашца, бухаринцашца, буржуазни националисташца къиза къовсам лоаттабеш леладаьд. Из бар политически къовсам. Партес нийса гIулакх дир уж ленинизман духьала хиларца, вай мехка социалистически боахам хьалбарна духьала хиларца гучабаьха. Политически суд яьй царна, нийса а яьй.

Цу къовсама юкъе Сталина пайдане гIулакх дир. Из дIадаккха йиш яц вай мехка болхлой классо, ахархоша, интеллигенцес социализм хьалъярна лоаттабаьча къовсама исторен, советски паччахьалкхен исторен юкъера. Из бахьан вай лоархIа а лоархI сий а ду Сталина. Сталина сий дарна дог цIена долаш дар тхо цун гроба хьалхашка делхаш лаьттача хана. Тхо дог цIена долаш да хIанз вай партени Советски паччахьалкхени исторен юкъе цун дикача гIулакхий лоархIам беш а. Тхоах хIара вар тешар Сталинах, из тешам бар Сталинца цхьана революцен хьашташ бахьан, болхлой классан, берригача къахьегамхой хьашташ бахьан оаха даь гIулакх дора аьнна тхо тийша хиларца.

Вай партес, вай массане а Сталин нийса лархIац партен гIулакха, халкъа гIулакха цIенхошта зе даь гIожа гIалаташи харцахьа дараши дарах. Вай майра дог цIена а долаш мутIахьа болаш вай партена Советски паччахьалкхен а дукха а болхлой, уж байра доацар дувцарахи бехк боацаши. Царех дукхагIа бараштa реабелиторовать даьд оаха. Партес нийса лархIанзар духхьал цхьа саг мара ца лоархIаш хиннача хана хинна доал дара методаш, ца хаддаши тIагIертаи чакхбоахаш латт партийни вахара юкъера ленински боарамаши кулгал дара принципаши юхаметтаоттадара, советски социалистически демократи мамогга шеръяра гIулакх.

Ленинизман духьала хиннаращца лоаттабаьча къовсама хьакъехьа нийса позици лелаяьча Сталина цу тайпара гIожеи дезеи дола гIалаташ доалийтилга мишта хила тарделар? Из чоалхане гIулакх да, новкъостий. 1922 шера декабра бетта В. И. Ленина партен съездага ше дахьийтача письмо тIа белгалдаьха доккхий гIалаташ цоах а цун оамалех а доахкаш хиларах дукхагIа хинна Сталина трагеди я из. Сталина уж кхоачамбоацараш геттара чIоагIа дегIадаьхкар цун вахара тIехьарча хана, партийни вахара ленински боарамаш чIоагIа толхадеш, коллективни доал дара принципаш ца лоархIаш, партийни а паччахьалкхен лоархIамера гIулакхаш ше цхьаь деш, кадращцареи массашцареи цун бувзам лаьгIбеннача хана. Хьал чоалхане доалар Сталинах даьхкача кхоачамбоацарех вай гIулакха зе дарна партен а халкъа а чIоагIвеннача моастагIчо провокаторо Берияс пайда эцарах. Берлен Iодкъама кIал хиннача, цун Iиндорга хиннача, цун бе доалла герз хиннача, Маленкова боккха бехк ба цу гIулакхах. Парте а паччахьалкхен чухь а доккхача хьалтIа а волаш, н. Маленковс, И. В. Сталин юха озацар, цхьабакъда, Сталина мелалах а цун оамалех а, Сталина тIехххьарча шерашка говза пайда ийбора Маленковс. Дукххача моттигашка цIенхоштта бехк бе безача гIулакхашта тIаверзавора цо из. ХIанз массане а кхетадеш да, мелла дикача лоархIаме гIулакх даьд партес цхьа саг лерхIара тIехьа йоагIа лараш дIаяхара болх барах.

Цхьа саг лерхIарах йолча критикои цун лараш дIаяхарои идеологически балха чухь доккха халахетараш а кIоарга уйлаш а ейтай творчески нахага, эггир хьалха писателашка а ейташ.

Хьанна Iедкъар из массанел а чIоагIах? Сона хет, новкъостий, массанел а чIоагIах из писателашта, художникашта, скульпторашта, композитораша кхы болча искусствон гIулакха наха а Iедкъача санна. Писателашта юкъе а из къаьстта чIоагIа Iедкъар партена, Центральни Комитета, Сталина гарга лаьттача писателашта. Из дар халкъа, партес кулгал а деш халкъо хьамелдаьчоа гарга хилар. Цу писателий произведенешка чухь дог цIена долаш дувцар партен а халкъа а къовсамахи коталонехи. Цу произведенешка каст-каста нийслора Сталина цIи а. Цу произведеней автоараша даькъал гIулакх дора, царна партена дикадар хилар ловра, партес кулгал а деш, дерригача халкъаца цхьана къувсар цар коммунистически лакха идеалаш бахьан. Бакъдар аьлча, цхьа саг лерхIаш хинна хьал мехка латтача хана цун юкъара Iодкъам болаш хилар литературан а искусствон а произведенеш. Цу произведенешка объективни доацаш, цхьан оагIорахь Сталина цIи ювцар, Iалаьмате ца доггIаш чIоагIа лакхдаь дувцар цун гIулакхаш, хIаьта партес, халкъо деш хинначун куц доагIар хьа ца кхоачаш дусар.

Духхьал цхьа саг лахIарна а, Сталина даьча гIалатегI а йола критика партен йоаржа йича, цхьаболча йоазонхошта хетадала даьлар хьалха дIаяхача хана шоаш мел баь творчески болх харцахь ба аьнна. Цхьаболча литературан болхлой уйлаш а хилар, шоаш яьздаь книжкаш юха дича фу дара теш аьнна. Дари де дезаш да, вай гIулакх бахьан болча къовсамах активни дакъа ца лоацаш хинна нах, партен кулгалца даьха наьха толамаш хестадаьча литературани искусствани болхлоех хабараш дувцаш а уж воча цIерал бувцаш а хинна нах интеллигенцена юкъе корабар. Цар дага а лаьца арадаьккхар «Лакировщик» яха бIеха дош. Из ярлык тIалета йора цар хIара, бакъдолча бесса вай гIулакхаш яьздечоа наьха йоаккхий коталонаши дебаш дола хьега къаи яьзде чоа а, Советски нахагI шоай, литературани искусстваниn произведенешца дика гIулакхаш дувцачоа а.

Цхьабалча новкъосташа хет, вай наха тийнна Сталински премеш мишта лархIа еза яхаш. Сона хетачогI, безамца лархIа уж премеш а еза, куралца лелае Сталински премен сий дола знак а еза. Сталински преми сайга хилча, аз лелаерг а яр лауреата сийдола знак. ГIалаташ а нийсденнад Сталински премеш телача юкъе, цхьаца йолча моттигашка яла ца йоагIача наха уж теларагI. Уж наггахьа моттигаш мара яц. Наггахьа моттигаш дIаяьлча Iилман а, литературан а, искусстван а болхлоша Сталински премеш йоагIаш ийяьй.

Духхьала а къаьгга а ала деза, ший халкъаца цIенача дегацеи цунна мутIахьеи а болаш, ший Даьхен коммунизм хьалъеш боахача толамех цу халкъаца цхьан дегагIоз а хулаш, уж толамаш шоай произведенешца хьахьокха сийрда басараш а лохалуш болча литературани искусствани болхлой Коммунистически партен хьалкхаьбалга а, хьалкхоабалга а, хьалкхоабаргболга а.

III.

Литературани искусствони деятелашца вIашагIветтавалар а царца идеологически балха кертерча дешаех къамаьлаш дар а Iалаьмате пайданеи мамогга хьаллаца дезаши лерхI ССКП Центральни Комитето. Сона чIоагIа дукха дезаделар, тIеххьарча хана ССКП ЦК-а вIашаг беттабеннача, къамаьлаш деш писателашеи искусствон деятелашеи шоашта къулача дешаех гуччахьа а партIатта а дувцаш. Цар къамаьлаш дора шоай доттагIашта юкъе, дувцар нийса а кхетадора. Уж тайпа вIашагIбеттабара формаш чIоагIа эшаш я, вIаший дага а бувлаш, вай вахара а балха а долча дешаех шоашта юкъе цхьатарра кхетами уйлеи хилийтарна.

ХIана бу селлар чIоагIа теркам литературани искусствон дешай? ХIана аьлча, литератураннеи искусстваннеи тIа латт вай партен идеологически балха къаьсттача лоархIамера гIулакх, коммунистически кхетаме къахьегамхой кхетабара гIулакх. Писателаш, художникаш скульптораш, композитораш, кинон а театриальни искусствон а болхлой, еррига вай интеллигенци шоай творчески балхаца советски обществос хьамел дечун дакъа дика лоацаш, халкъанна тешаме гIулакх деш латт, Коммунистически партес лерхI литературани искусствони деятелех ший тешамера доттагIий, помощникаш, ший идеологически къовсаман тешам бола чIоагIо. Партес йоакхо ю литературан а искусствон а дегIадара, цар идейность лакхъяра, художественни говзал тоаъяра. Вай халкъа эш къахьегама пафос хьахьокхаш йола, халкъо кхетаеш йола литературан, живописан, музыкан произведенеш. Иштта йола произведенеш е доазув доацаш дукха а дика а тороанаш Iалашъю социалистически реализман методо. Партес цIакха а барт хургбоаца къовсам лоаттабу литературан чу а искусствон чу а вайна духьаларча, социалистически культурах летача идеологен Iодкъамаш юкъе доаладара духьал.

Литературани искусствони чоалхале а идейни къовсама ший тайпара дола куц а латт хIанз литературеи искусствои арахьарча тIагIертамех лоардарал совх, литература и искусство а харцахьарча новкъа дига гIертача, цар дегIадар кертерча линен тIера даккха гIертача цхьаболча творчески болхлоех лоардарца.

Уж дегIадара кертера лини латт литературеи искусствои массаз а ца хаддаш халкъа вахарца ювзаярах, вай социалистически вахара дIаьхий хилар а цун дукха дола куцаш а мадарра бакъдолаш хьахьокхарах, вай советски халкъа вахар керда доккхаш дола гIулакхаш къаьгга а тешам болийташ а хьахьокхарах, советски халкъ дIакхача гIерта дикадар а цо шийна хьалхашка увтаду декхараш а, цун моральни дикал дIахьокха харах. Литературани искусствони кертера декхар да — коммунизм хьалъеча керда толамаш даха халкъа дог ураувттадар.

Бакъде дезаш да, новкъостий, вай писателаштеи искусствон деятелаштеи юкъе хIанз а шоай когаш тIа лувза лаьтта когашта кIалхара дувлийташ бола нийсача новкъара бувла цхьабола нах хилар. Цу наха гIалате, толхадаь дувц литературан а искусствон а декхараш. Литературеи искусствои кхайка да вахара чухь кхоачамбоацараш, дукхах дика доацарех, вIаштIехьа даьнна доацарех, дикадар ца а хьедеш, аьнна гIулакх оттаде гIерт уж. Советски обществон Iалаьмате чIоагIа дегIадоагIаш латтача вахара чухь кертера, керда, прогрессивни дар деци цар юкъера доаха из дикадар. ГIалатера, зе деш йола уйлаши гIулакхаши леладераш латташ ба советски обществон хьалхашка дувлаш латтача дегIадара къаьгга а бакъ а дола сурташ, вай ханарча наьха куцаш шоай произведенешка яздеш болча писателех а художникех а. Цар шоай «лакировщик» яхача гоамача цIерах дIатехав Грибачев яха писатель а кхыбараш а.

Оаха хьалкхоаб литературан чухь нийса позици лелаеш, вахара дикадар яздеш бола писателаш. Из дац цар хIара произведени кхоачам боацараш доацаш я яхилга, критика е йиш йоацаш я яхалга. Хила тарлургдолаш да, шоай творчески цу нокъостий цхьадола гIалате дола тIаувзараш хинна хила, цхьабакъда, цо бокъо лац цхьаннена а цар сий доаде, цар даь пайданера гIулакх харцде.

Хетаргахь, цхьабараш гIертаргба из тайпа дола литературан вахара гIулакхаш вахара цхьа оагIув хьахьувкхилга да, вай вахара кхоачам боацараши холонаши ца дувцаш дата яхилга да ала. Цхьабакъда, вай хьалхегIа а нув хьеккха дIадоаккхаргда цу тайпара дола гIортор.

Тхо, коммунисташ, бехке де йиш яц критиках кхераш да аьнна, балха тIехь кхоачамбоацараш дIахьаьха а хьаьха, къайладахьа гIерт аьнна. Исторически тохкамо хьахьекхад критикахи самокритиках кхерилга дIайоалаш латтача классаштеи цар политически партештеи эшар да. Коммунистически партес, ше хьалха латтача классан кулгалхо хиларагIа тарра, коммунизм хьалъена халкъа баьчча хиларагIа тарра, дерригa вахар керда доаккхаш дола ший гIулакх дIахьо эггира революционни а эггира критически а долча теорен — марксизман-ленинизман байракха кIал латташ.

Из цIаккха кхераш а хиннаяц, кхера а кхерац ше хьош болча боккхача новкъа нийслуча холонех, хьакхашта а духхьала а бIарахьож из бакъдолчунна. Из халкъа хьашташта гIулакх деш я, духхьала а къахетам боацаш а гучадоах цо кхоачамбоацараши гIалаташи, царна критика а ю, вай гIулакха толамаш дахарна, нахаца цхьана кхоачамбоацараши гIалаташи дIадахара наькъаш лех.

Коммунистически партес, цун Центральни Комитето шеча берригача белхаца хьокхам тел кхоачамбоацараш гучадахарна а уж дIадахарна а. Дагадохал шоай, масала, партес юрта боахаман гIулакхех даь соцамаш, промышленностан гIишлонаш хьалъяреи управленен юхакерда оттаяр, моттигерча органашта йоккхий бокъонаш ялар а цар балха тIехь йола инициатива йоастаяр а, паччахьалкхен а партен а аппарат кIезгъяри кулгалдара стиль а методаш а тоаяри. Вай партес цхьа саг лархIарах яь критика, цун лераш дIаяха лелабу лертIа а чIоагIа а бола къовсам беци ленински принцип лакха хиларах, къонахчул долаш а хоадам болаш а парти хилар тешал деш да. Партен XX-ча съезда, центральни Комитета Пленумай соцамаш хьалдиза да большевистски критикан а самокритикан а низах, кхоачамбоацарашцеи гIалаташцеи барт хургбоацаш хиларах. Сийлахь-воккхача Ленина хьехар принципиальни политика цаI мара йоаца нийса политика я яхаш. Партес дIадех хIара коммунистагара, хIара партийни а паччахьалкхен а органерча болхлочунгара, из шийга кхоачаш де деннача гIулакхах бехтоккаме хилар, ший балха тIехь партен политически наькъа тIера вувлачунгара, партен а халкъа а хьашташ дицлучунгара цIенхоштта доагIар хьадехар. Цхьаккха а, гIулакхерча сагагарча посто, дIаяхача хана цо даьча дикадараша, лораверг а вац, лораве йиш а я яц критикахи из партена а халкъа а декхарийла хиларахи.

Дерригa дош латт, малагIча позицешкара хьан цIи бахьан я еш йола критика къоастадарах. Воаш дIахьоча новкъа духьалеца яйтарна, кхы а чIоагIах советски лоаттам, Коммунистически партен позицеш чIоагIъярна, керда толамаш Iалашдарна, вой дIахьалхашка бувлаш дIабода болам кхы а сихах дIабахьарна вай гуча а доах, критика а ю кхоачамбоацарехи гIалатехи. ХIаьта фу хул цхьаболча литераторех, уж кхоачамбоацарех критика е белча? Вахар а ца довзаш, хиланза яргйоаца кхоачам хиллал политически опыт а йоацаш, вахара чухь кертера а къоастам беш дар а ца кхетадеш, литераторий кхоачамбоацарехи гIалатехи кхувсалу уж, дика а во къоаста а ца деш, уйла а ца еш, цхьан кучках вIаштадехк цар, цунца шоаш кхера а бий, кхыбараш а кхерабе гIерт.

Иштта долча, хьагаргвоацача, хьал тIа ва, цхьадолча даькъе, писатель В. Дуденцев. ХIанз вайна духьал доазол дехьа реакционни низаш шоашта пайда эца гIертача, цун «Ца дуача ялатаца» яхача книжка тIа хьалхех а хьагулдаь да дика доаца бакъдараш, вайца доттагIал доацача позицешкара йоагIача тенденеца яздаь да уж. Дуденцева книжкан оагонаш тIа да-м да низ боллаш яздаь бакъдараш, цхьабакъда, кертера цун лостам ший ларда тIехь харцахьа ба. Дешачоа хеталу, цу книжкан автор вай вахара чухь шийна бIарга дайна кхоачамбоацараш дIадаха йоакхо еш вац аьнна, цо цаI де дага волаш дикъду басараш, кхоачамбоацараша гIад вуг из аьнна хеталу. Литературани искусствони произведенешка чухь цу тайпара вай вахар хьахьокхар из харцахь даькха, из бIагIарча кизга чу хьахьокха гIертар мара хIама дац.

Духхьал хала хеталга мара кхы-да хIама дац, цхьадолча литературно — художественни журналаша а издательстваша а из лазар доалла, зенна йола тенденци ца зерах, ший ханнахьа цун мах а баь, цунна меттахьа ца тохарах. «Керда дуне» яхача журнала редакцес ший оагIонаш еннай Дуденцева дар санна дола книжкаш ара даха. Дукхача литературно - художественни редакцеш а цхьайолча издательствай кулгалхой а шоай гIулакха лакхале йовзаш хиннабац, дукхача моттигашка принципиальни позицеш тIара Iотекха хиннаб уж. Уж новкъостий бицбенна хиннаб печать — вай кертера дола идейни герз хиларах. Цун декхар да болхлой классан моастагIашта, кхахьегамхой моастагIашта меттахьа етта. Герз доацаш эскара тIом бе йиш ца хиларах тарра, печать санна дола ира а тIом берг бола а герз доацаш ший идеологически болх толамашца дIабахьа тарлургдац вай партега. Вайга йиш яц тешам боацача бе печата органаш йохка, уж яхка еза вай гIулакха тешаме болча, политически чIоагIа болча, вайха тешача а вай тешача наьха бе.

Уж гIулакхаш дицдаларо писателий Союза цхьайола печата органаш литературан чухь принципиальни лини ший лертIа лоаттае езача меттел харц позицеш йолча цхьаболча наьха Iодкъама кIал лаьттай, ма дарра аьлча, цар лазар доалла гIулакхаш а, тенденцеш а дIакхухьаш хиннай уж. Из къаьстта доагIаш да «литературни Москва» яхача альманахана. Цу аьманахо араяьхай вай ерригача общественносто, эггира хьалха писателаша а еш, харц яь, идейни оагIонгахьара гIалат дола произведенеш. Цунах ма-доггIара йоахар писателий Союза правленен Пленуме дукхача литератураша. ХIаьта альманаха редколлеген членаш раьза хиланзар шоай гIалатех критика еш, перона тIагIолларча шоай новкъостий, писателий уйланца, шоаш лаьцача позицех духхьала а ма-дарра а дувца тагинзар цар. Къаьстта белгал яккха езаш я новкъост Алигер. Цо хIанзолца хьа бакъду «литературни Москва» яхача альманаха линен гIулакх. Вай йоацача идеяшца язъяь цу альманаха ара яьха произведенеш лораеш къувс цо.

Литературани искусствони деятелашта юкъе дукха дувц литература партен, халкъа никъ болаш, творчество кортамукъа йолаш, партен кулгал долаш хила деза яхаш. ЦIенхоштта ладувгIа мегаргда цу дешашка. Царех дукха а дувца деза, хIана аьлча, цу дешаех харцахьа, кепадаь дийца а яздаь а дукха да, цар наьха кертошка чукхухь кегари тувлавари, литературни искусствони дешаех йола партен политика, кхетаярна идеологически балха цу кертерадарашта партес ленински принципех кулгал дарна духьале ю цар.

Литературеи искусствои партен а халкъа а наькъаца хиларах йола массехк белгало. Эггир хьалха ала дезаш да партени халкъен наькъаш вIаший духьал увттадеш кхетаде йиш яц аьнна. Советски социалистически обществон низ латт Коммунистически партени халкъеи цхьогIонах. Халкъа хьашташ дувца, из цхьоагIо я советски обществон а паччахьалкхен а лоаттама лард. Цудухьа чIоагIа тувлавалар да ала йиш я Коммунистически партен политика вай вахара чухь чакхъяккха дика дакъа а ца лоацаш, вай советски хьалторонаш йолча хана, халкъа гIулакх дулургда яхилга. Халкъаца цхьана вохалургвац партен хетаращца, цун политически линен дакъа воацаш. Халкъаца хила гIертар, массаза партеца хургва. Партен позицешкахь чIоагIа латтар, массаз халкъаца хургва.

Художественни творчество партен наькъаца хилар дац художник форманна парте хилар, из да из тешаш хилар, цо цун идейни позици бакъеш хилар. Вай дукха ба партен членаш а боацаш, дика писателаш. Цхьабакъда цар произведенеш шоай идейни чулоацамца, шоай политически лостамца кIоаргга партен наькъаца а я, халкъо ший хьашташ цар дувцаш хиларах, уж шоай произведенеш лерхIаш а я.

Нагахь санна коммунизма идеалаш, ший халкъа ираз бахьан лоаттабу къовсам художника вбахара гIертар дале, нагахь санна из халкъа хьашташца вахаш вале, цун уйлаша а из хьежараша а, моллагIа тема цо хьаэцарах, вахара моллагIа оагIонаш цо хьахьоккхарах, цун произведенеша жоп тергда халкъа, партен, паччахьалкхен хьашташта.

Иштта волча художнико лох хакъа гIулакх дарна бола никъ паргIата, низагIа лохийташ боацаш, ше тешаш, ше кхеташ, ший сино а дего яхаш. Социалистически обществан хьалторонаш латтача хана, халкъ дизза кортамукъа, ший вахаркхела да а керда вахар хьалдар а долча хана, ший халкъана тешшаме гIулакх деш волча художникана хьалхашка отташдац ший творчествон чухь кортамукъа вац из яха дош. Цу морча художникана вахара оагIонаш кхетаяра дош дика довзаш да, цун везаргвац тарвала гIорта, шийна из бе, коммунистически партен наькъа-позицешкара вахар бакъдолчунца нийса хьахьокхар цун сина дезар да, из чIоагIа латт цу позицешка, ший творчествон чухь чIоагIа уж лора а ю цо.

Литературани искусствани произведенешка чухь обществан, халкъа вахар бакъдолчунца нийса хьахьокхар да социалистически вахара дика, сийрда, къаьгга йола, произведеней лард шоех латта, оагIонаш хьахьоккхарах тарра, вай дIахьалха бувлаш дIабода болам юха увзабеш долча харцахьа дараштa тохар, кхоачамбоацараш гучадахар а царха критика яр а.

Вай дахара чухь, вайна гонахьа долаш да дикачоа уллув водар а, цкъаза зизашта уллув йоархIаш а хул тIаьле. Долашдар хьахьокха гIулакх дерригa а авторах тийша да. Нагахь санна из партийни позицешка латте, халкъа гIулакх деш вале, халкъана цо керда вахар хьалдеча новкъостал де цун безам бале, коммунизм хьалъярна тIехь лоаттабеча къовсама никъ цIенбе гIерташ из вале, иштта волча писателa, художника скульптора, композитора болхлой, колхозникий, интеллигенцен, кхыча къаьсткъаьстача наьха вахара чухь, предприятей, колхозий, совхозий коллективашта юкъе корадоагIаргда дика кхоачам балла дола хьокхамаш, дикадари водари вIашдухьал а оттадаь, цунна уж бакъдолчунца къаьггача бесашца хьахьокха хой. Нагахь санна ший халкъа толамаша автор гIадвугуш веце, тIаккха цо духхьал водар, харцахьадар мара лехаргдац, нувхаш дIаккхувсача яшкашкара ше лехар вахара чухь диках дар да яхаш хьахьувкхаргда цо.

Вай хьаьдда, барт хургбоацаш духьал а хиннад, духьал а да цхьан оагIорахь, эхьдоацаш, бакъдоацаш литературан а искусствон а чухь вай дар дIахьокха гIертараштa. Вай духьал да вахара чухь духхьал цхьа нийса доацараш а лехаш, цар гIад а вугаш, вай советски порядкаш сийдоацача яха,

(ДIахододар 4-ча оагIон тIа да).

Халкъа вахарца литература а искусство а айхха дIадувзара тIехьа.

(ДIахододар).

Iаьржъе гIертараашта. Вай иштта духьал да, харцдар хьаэцарг а доацаш, ловрг а доацаш долча вай халкъа халахетараш деш дола бIарг Iехабе ходдеш, чулоацам телха дола сурташ доахараашта. Советски наха могаеш яц Дуденцева «Дааиза долча ялатаца» яха книжка санна йола произведенеш, «Дицлургдоаца 1919 шу» е «Кубанера казакаш» яха дог экххийташ мерзъяь фильмаш.

Новкъадале а, литературани искусствони балхашта юкъе нийслу «творчествон кортамукъал» лехараш. Царна деза Советски обществон вахар кIалтIа даькха хьахьокхаш йола шоай произведенеш ца зувш, вай юххе гIолла тIех далар, вай вой принципиальни мах а критика а ца яр. Царна новкъа да партени паччахьалкхени оагIонгахьара литературана а искусствона а кулгал деш хилар. Уж цуморча кулгалдара духьал цкъаза гуччахь бувл, дукхагIа долча хьале уж шоашта дезараши хьаштдараши цаэшаш хетача хьажарах, инициатива сецаеш хетарах, иштта дIахо долчох деча къамаьлашца къайлакхухь цар.

Вай духхьала дIаях, уж тайпа йола уйлаш партен литературани искусствони дешаех долча гIулакхa ленински принципашта духьал я. Вайна ховча бесса, литературани искусствони ерригa специфика йовза а йовзаш, Ленина массаз а яьхад обществон вахара — кхетама кертерча цу даькъана юстара латта йиш яц партен, ший практически балха тIехь, ше партен баьчча а Советски правительствон кулгал дер хиларах тарра, лертIара ца воалаш дIа а кхихьай цо из принцип вахара чухь. Обществе а вахаш, обществах мукъа волаш хила йиш яц, яьхад В. И. Ленина. Цо белгал доахар цунца, социалистически обществон кортамукъа литература хургда гуччахь болхлой классаца дувза денна, из къахьегамхой хьашташа гIаддугаш, социализман идеяша гIаддугаш хургда.

Литературани искусствони дешашта юкъе принципиальни линен тIера бовла гIертаращца идейни гIалатий хьакъехь либеральни позицеш тIа теккаращца товргволаш вацар Ленин.

Советски обществан дегIаяра дерригача историс эггира а диках тешаргволча куцаца дIахьокх, партени правительствони кулгало, художественни творчествон цар беча теркамо, писателех, художникех, скульпторех, композиторех цар еча йоакхоно Iалашдир литературани искусствони доккхий толамаш, СССР-ча дерригача къамий социалистически культура дегIайоалайир. Партен идеологически дешаех долча соцамашца къоастадир литературани искусствони хьакъехь йолча партен политикан, хIанз шоай низ боханза дола, кертера декхараш а принципаш а. Царха кертера цхьа принцип, вай советски лоаттама лард йолча Коммунистически партен политикацара ца хаддаш бола советски литературани искусствони бувзам. Цу соцамий боккхача лоархIамех дийцар дукха ха йоаццаш хиннача съездашка художникашеи композиторашеи.

Харцде йиш яц, И. В. Сталина тIеххьарча шерашка, из цаI лерхIаш волча хана, гIалаташ дийнна хилар. Аз доаладергда шоана ер тайпа масала. Сона чIоагIа дукха къахьегарца мара маганзар йоаржаяь еча критиках цIи хезза вола писатель Максим Рыльский, цо язъяь кIоаргга патриотически уйлаш йола, «нана» яха стихоторени бахьан из кIалхара ваккха. Критика яьраша увттадаь кертера, из бехке веш, цунна тIагIерташ хинна бахьан дар, Советски украина хестаеш язъяьча цу стихотворенен тIа Сталина цIи яьккха ца хилар. Сталина хьесталуш хиннача, цун лерхIар хьедеш, — гIоттадеш хиннача, новкъ. Кагановичас Максим Рыльскех украински буржуазни националист ва аьлар. Сталина кIаьдача пхьанашца юш лекхар цо. Бехк боацаш писатель патриот Максим Рыльский бехке веш хилара тIехьа доагIачо украински, украниски хинна ца Iеш, литературана деш хинначa зуламан уйла яцар цо. Ала дезаш да, из гIулакх литература даькхa а Iергдацар вочa хьалтIа.

Кхетаде доагIаш ма дий, литертурни произведени цу тайпара мах бара вай духьал хилар.

Партес хьдда харц а дир цхьа саг лерхIар, хIаьта цунах вахара масса оагIонашта, царна юкъе идеологически балха а, даьнна зуламаш цхьаццхьацца дIадоахаш а я. Бакъда партти хIанз а иштта хьдда духьал я литератураи искусствонеи партеси паччахьалкхенои кулгалдар ца дезаш деча къамаьлашта, хьалха хиннача цу гIалатех пайда эца гIертачарна. Литературан искусствонеи кулгалдара духьал йолча позицешкара къамаьл дергдац цу области парте лелаеча политикана раьзабоацача наха мара. Цу нахах ба, вайна халахете а, цхьа бола писателаш, партен членаш. Цу новкъостехь цхьа бараш шоай гIулакхаш партен Уставо белгалдаьча партийни дисциплинан дIадехаращца дувзац, партийни дисциплинана а партен члена декхараштa а шоай, субъективистически кхетадар лоаттаду, шоай партеца доаца гIулакхаш партийни кулгалдара «творчески довзийтар» лоаттаду яхача даьссача хабаращца къайла а кхухьаш. Юкъарлен лоаттама «кога тIара» а баьнна коллективах цхьаьца цхьаь нах дIакъостабеш йола цу тайпара харц иозицеш нийса йийца а йийцар, харц а йир писателаша, коммунисташа мо парте боацачар а еш, писателий Союза правленен Пленуме, московски писателий собране, масса а союзни а автономни а республикай, край, областий писателей организацешка. Со раьза ва укхаза къамаьл даьча парте воацача писатела новкъ. Соболевна: нийса йоацача уйлашца а тенденцешца а принципальни, машар боацача къовсамеча позице тIа латт из. Аз ложкъадергдац сейна, ССКП Центральни Комитета секретара санна, литературан партийноста дешашта юкъе харц позици а лоаттаеш, ший гIалатий критика тIа а ца эцаш йолча партен члена новкъ. Алигера позицел гаргагIа парте воацача новкъ. Соболева позици хилар.

Цхьаболча либеральни наха со бехке ве мег, аз къовсам кхайкабу яхаш. Бакъда из, вай цIаккха а къайладихьаьдац хьалха а хIанз а принципиальни идейни къовсам кхайкабар. Вай ханарча дунен тIа къиза къовсам латт шин идеологен—социалистически буржуазин—юкъе, хIаьта цу къовсама юкъе нейтральни бараш хила йиш а яц.

Литературан а искусствон а дегIадар дIадода вайна езаш йоацача буржуазни культуран Iоткъама духьал, дIадаьннача хетараашта а уйлашта а духьал къовсам а лоаттабеш, хIаьта вай коммунистически идеологи бакъ а еш.

Вайх марксисташ - ленинцаш хургдацар нагахьа санна советски наьха уйлашца йоацача буржуазни идеологи вай литературан а искусствон а юкъе яхийта гIертачарна духьал доацаш, юстара а даьнна, пассивно бIара вай хьежаре. ГIулакхашка кхетаме хьежа веза, социализман низаш мелбара духьа идеологически фронтах пайда эца гIерташ моастагIий болга ха деза. Цу гIулакхашта юкъе вай идейни герз тоаденна а хила деза, хIаьта харц ца дувлаш, болх дика беш а хила деза. Венгре контрреволюци йолча хана контрреволюционераша цхаболча писателех шоай бIехача гIулакхашта пайда эца гIерташ хиларо хьахьокх социализмаца моастагIал леладеча низащца политически фелал ца хиларо, уж теркал ца даро фуду. ХIаранена ха деза хIанзарча хьалашта юкъе, социализман низаштеи империалистически реакценеи юкъе латтача ирача къовсама хана молха декъа хила дезилга.

Вай къамаьлаш деча хана идеологически гIалаташца а нийса доацача гIулакхашца а лоаттабу къовсам ира бийцар вай. Кхыча тайпара из бувца йиш а яцар-кх. Критика кхоачаш ца хиларо чIоагIа зе де йиш яр гIулакхa.

Вайна еза литературан а искусствон а консолидаци, вIашагIкхетар принципиальни ларда тIа хилар, марксизман-ленинизман принципашта тIера а ца дувлаш. Цу консолидацен духьа йоаржалу критика а самокритика а. Цу критико гIо а ду гIалатбувлача наха шоай гIалаташ довза а уж дIадаха а, когашта тIа чIоагIагIа латта, творчески активность лакхаяккха. Критика а самокритика а йоаржаеш, теркаме къоастаде деза деятела гIалат цаховш даьннад е цун уйлай система, хьдда цхьа гIулакхий такилг хьахьокхаш да-дац, хIаьта из критика цо тIаэцар а. ГIалат-м моллагIа саг а вала йиш я, цудухьа теркалде деза селхан цо даьчул совгI, кхоана цунна де могаргдар а — из керттерадар да, — цу моча сага гIо де деза ший гIалаташ кхетаде а тоаде а.

Ховш да, масала, юкъарлен критико белгалдаьккхалга советски литература дегIадарна дукха къахьийгача вай башха дика волча поэта новкъ. Твардовскийн цхьадола кхоачамбоацараш. Твардовскийца даьча доттагIален къамаьлаша гучадаьккхар из деша художник критика кхета а яь, дешархой гIадбугаргболаш, дика произведенеш кийчъе лаьрхIа волга. Цхьан хана общественносто чIоагIа критика йир воккхача писатела новкъ. Панферова кхоачамбоацараашта а. ХIанз новкъ. Панферова ше бакъду критиках пайда балар.

Принципиальни критико лерхIар литературан а искусствон а деятелашта творчески балха гIодар да, уж вай халкъа хьал — торо тоаяра чIоагIагIа къахьегаш хилийтара духьа, коммунизм оттаяра лоаттабеча халкъа къовсамаца царга активни дакъа лацийтара духьа, хIаьта цар шоай произведенешца советски социалистически культура лакхаяккхара а духьа.

Вай советски лоаттамо, Коммунистически партес дукккхаза а вахара юкъе, активни балха юкъе чукхийлаб телха дIабаьннаб аьнна хета нах а. Литературе а искусстве а дукха хиннаб критика яьчул тIехьагIа йоккхий художественни произведенеш кхоллаш хинна нах. Нагахьа санна новкъ. Дудинцевах аьлча, сона хетаргахь из вай гIонца а ший безамца а нийсача наькъа тIа а варгва. хIаьта ерригача писателий коллективаца вай халкъа а социалистически Даьхена а хьал— торо тоаяра духьа дика къа а хьегаргда.

Литература а искусство а дегIадара, хIара художник идейни кхевалара а творчески вахара а къаьстта лоархIаме я творчески союзаш. Уж хила еза принципиальни ларда тIа кхотаенна вIашагIкхийтта активни коллективаш. Творчески союзашка боккъонца дола доттагIал хила деза, цигача хIара денна йоакхо е еза творчески дегIавара хIара писатела, художника, скульптора, кинон, музыкан, театра деятелашта. Коллективо хIара дика произведени хьаллаца деза, творчески балха юкъе пайдане йола инициатива теркал е а дIайоаржае а еза. ЧIоагIа лоархIаме да къаьст-къаьстача творчески болхлой кхоачамбоацараш принципиальни позицешта тIера бовла тарлург хилар юхатохар а, хIаьта дезачунна гIодар а.

Литературан а искусствон а деятелаш — коммунизман активни къовсамхой ба. Цар дикагIча произведенеша хьалкхебу миллионаш хула нах. Цо декхарийла ю творчески союзаш а , цар партийни организацеш а хIара денна боккха идейни болх бе, вай творчески кадрашта марксистско-ленински теорен кхетам бовзийтар, Коммунистически партен политиках уж нийса кхетабе. Вай творчески кадраш коммунизм оттаярна лоаттабеча дерригхалкъан къовсама юкъе шоай моттиг йовзаш а халкъа хьалхашка шоай лакха бехктокхам бовзаш а хила еза.

Вай творчески организацеша литератураи искусствонеи хьалхашка XX съездо оттадаь декхараш кхоачашде гIерташ лоархIаме болх баьб. ТIеххьарча писателий союзий пленумаша, художникий а композиторий а съездаша чIоагIа гIо даьд творчески низий активность а цхьоагIо а лакхаяккхара. ЧIоагIа дика хетт союзни республикай — Украински, Белорусски, юкъарлен Азен а, Закавказан а Прибалтикан а республикай — писателий союзий деятельность лакхаялар.

Бакъда творчески организацей балха юкъе доккхий кхоачамбоацараш а да. Белгалдаккха деза тIеххьарча хана дукха писателаш чубоагIача писателий Союза Московски отделенен болх мелбалар. Московски писателий собранешка литературан искусствонеи партес лелаеча политика духьал дола гIалате къамаьлаш хилар. Уж къамаьлаш масса хана хилацар юхадетташ, масса хана лертIа хилацар московски писателий партийни организаци а. Ховш ма-дий Украинан а, Белоруссен а, кхыча республикай а писателий союзаша писателий Союза Московски отделенен гIулакхий теркам баьлга, хIаьта «Литературни Москва» яхача альманаха тIа арахийцача гIалате литературни произведенешта а статьяшта а нийса критика яьлга а.

Кхыча городий творчески союзашта хьокхаме хила езача писателий Союза Московски отделенен балхаца дола ужжамо кхоачамбоацараш ла йиш йолаш дац. Вай тешаргда писателаша шоаш партийни организацей гIонца шоай кхоачамбоацараш кхеторгхиларах а, шоай болх тоабергхиларах а.

Укхаза айдаьдар Российски федерацен писателий Союз вIашагIтохара дош. Сона хетаргахь из предложени хьаллаца а еза, хIаьта Российски Федерацен писателий Союз вIашагIтоха а еза. Мегергдолаш лархIа йиш яц кхыча союзни республикашка писателий союзаш йолча хана Российски федерацен писателий шоай союз ца хилар. Писателий Союза Московски отделенех РСФСР-а беррига а писателий викал хулалургъяц. Цу гуIлакха теркалде деза Российски федерации дукккхача къамий шоай лоIамагIа йола союз йолга. Цун чу йоагIа, краяш, областаш йоацаш, 14 автономни республика, 7 автономни область, 10 къаман округ.

РСФСР-а писателий Союз вIашагIйоллар партен Центральни Комитето а советски правительствос а союзни республикай боккъонаш кхы дIахо шеръяра а Российски Федерацен моттиг лоархIамегIа яккхара а еча мероприятех лоархIамегIа йолчарех цаI я. РСФСР-а писателий Союза балха кертте латта дезача идейни-творчески дешашца боккъонца уйла е еза моттигерча писателий низаш дегIабарна. Йоакхо е еза автономни республикай, краяй, областий писателий творчески балха, къаьстта тоаде деза моттигерча издательствай гонорарий гIулакх, художественни литература арахецара лаьрхIача каьхата фондий гIулакх а.

* * *

Вай вIашагIкхетараш а къамаьлаш а чIоагIа пайдане да. Цу вIашагIкхетарашка вай духьала къамаьлаш а хетараш а дIахьа дийцар вахара лорахIамеча дешай хьакъехьа а, литературан а искусствон а деятелий балхах лаьца а.

Советски халкъо коммунистически партес кулгал а деш толаме кхоачашбу ССКП XX съезда соцамаш, коммунизм хьалъяра планаш. Укх шера Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40-шере езъю вай. Из башха дика дола исторически таьрахь вай халкъо белгалду боахаман а культурни а гIишлонаш хьалъяра масса а оагIонгахьара яьхача коталонашца, халкъа хьал-торо тоаяларца. ХIаьта ма доккха да-кх халкъа юкъарлен политически вахарах даьха толамаш! Вай халкъо чIоагIа могадаьча партен XX съезда исторически соцамаша бIаргаца дейннача бесса эйир къахьегамхой политически а къахьегама а активность, творчески инициатива, хIаьта халкъа таланташ кхы дIахо сийрдайовлара хьалаш а Iалашдар. Iалаьмате боккхача творчески балхаца хьалкхувш латт къахьегамхой коммунистически кхетам, йиззагIа гучаювл советски сага, кердача заман сага, коммунизман гIишлонхочун-тIехдика йола оамалаш, дегIацара гIулакхаш, цун сибат.

Низбола октябрьски революционни юхь юха ца соццалуш хьалха йода коммунизман наькъа тIааьнна, масса а духьаленнаш йоха а еш.

Исторически гIулакхаша гучадаьккхад коммунизм паргакхувлара хьалха бода вай болам тоIабеннача, шаьрача, нийсача наькъа тIа гIолла ца бодалга. Коммунизман гIишлонхошта хьалха латтараш цIена ховш хила беза вай лерхIар а цунна тIакхачара перспектива а, юкъарлен дегIадара законаш кIоарга кхетадеш хила беза, хIаьта низбола хьинар долаш ше лерхIачоа тIакхача гIерташ, халонех кхера а ца кхераш, низ кхо а ца беш, никъ Iо а бехкаш шийна тIехьа кердача общества миллионаш хула гIишлонхой дIакхувлаш хила беза уж.

Вай мехка социализм хьалъяра шовзткъа шера йолча опыто хьахьокх ший тешамеча баьччана — Коммунистически партена — гонахьа кхотаденна советски халкъо котъювлача марксизман-ленинизман революционни теореца шийна хьалхашка латта доккхий исторически декхараш сий долаш кхоачашдергхилар. Шеко яц советски писателаш, поэташ, художникаш, скульпторaш, композитораш кхы дIахо а ший социалистически Даьхен дика, тоам бола къонгаш хург хилар а, цар шоай беррига низ, шоай талант сийлахь-доккхача вай халкъа — коммунизман гIишлонхочун — турпален гIулакхаш дувцара дIалургхилар а.

«Коммунист» журнал № 12, 1957 шу

Доазол дехьара

Турце хинна Сирена духьалара къамаьл

Дамаск. (ТАСС). «Аль-Джумхур» яхача газета корреспондента хIамаш ховш болча дипломатически кругаша хоам бу, Иордана пачхахь Хусейн а Ирака паччахь Фейсала а хIанзза Турце болаш Турцен премьер-министрца Мендересаца Сирена духьалара гIулакхаш дувцарах.

Цу кругаша йоах, цул совх, Ливана, Турце, Ирака, Иорданен правительстваш Сирена духьалара политически компани чIоагIъе гIерт. Цу компанес лерхI Сиренеи Советски Союзаи юкъера гIулакх дохадари, лакхе йийцача паччахьалкхенаштеи Сиренен юкъера экономически гIулакхаш а, сирийски паччахьалкхенцара дипломатически гIулакхаш а толхадар, хIаьта Сиренеи цу паччахьалкхенаштеи юкъера доагIача бесса наькъашца бола бувзам бохабара духьа доазонцара гIулакхаш лоархIаме толхадар.

США хинна авиационни катастрофа

Нью-Йорк. (ТАСС). Юнайтед Пресс яхача Агентствос хоам бу штат Техас, яхача Бовина юххе «В-50» яха американски самолет еха а еха ягарах. Самолета тIа хинна экипаж парашюташца чукхосьелар.

Алжирера хьал

Париж. (ТАСС). Печато хьахойтачох, Алжире укх тIеххьарча шин денни, бийсани французски эскара а алжирски къам мукъадаккхара эскара а отрядашта юкъе тIом хилар 147 алжира повстанцаш боабеш. Селхан «республика кхерамах лораяра яхача отрядашцарча» хьахоща цхьана французски парашютисташа Алжир яхача города Iарби кварталашка нах лийцар.

Къулбехьен Корее хинна Тайфун

Пхеньян. (ТАСС). Хабтон Тхонсин яхача къулбехьен Кореерча агенствос хайтачох, Къулбехьен Кореен кхерамах лораваре чурча гIулакхий министерствон управлененна диза доацаш ховчох, Къулбехьен корее августе хиннача тайфоно (Iалаьмате чIоагIа хьокха мух) вийна, човнаш яь а, де доацаш вайна а 400 саг ва, 8 эзар гектар кхаш дохадаьд. 12 эзар саг тхов кIале йоацаш битар цо. Хьакхача тайфоно даь деррига зе 2,5 миллиард хван лоархIам болаш да.

Агенствос хьахойт, Къулбехьен Кореерча Iаьдало зе хиннараашта деш цхьаккха новкъостал дац яхаш.

Назрановски райПО балха юкъера кхоачамбоацараш дIадаха

Мах беча организацей болх дика лелар наьха вахара юкъе мел лоархам болаш да массанена а довзаш да. Къаьсста чIоагIа лоархIам болаш да мах беча организацей болх дика лелар хIанз Нохч-ГIалгIай республика юхаметтоттаеча, дуккха а нохчий а гIалгIай а шоай дей — мехка цIаухача хана.

Из доккха декхар бокъонца кхетадаьдац Назрановски райПО-н болхлоша. Из иштта хилар деци райПО тикашка каст-кастта хIара денна эшаш дола товараш: тух, цIилеторгаш, маькх йоацаш моттигаш хилар. Кхы вогIа бе йиш йоацаш болх бу Вокзале поселкерча чайнеша: укхаза даа хIама чам боацаш кийчду, дукхагIа йолча хана меню тIа яздаь обедаш кухне доацаш хул, масала, № 2 йолча чайне меню тIа яздаьча 10 даарах цхьа суп мара хIама яцар обеда яа.

РайПО тикашка гIаьленаш а тхьамка а доаца тоъал ха я, районе йоххаш кIир яц, дукха кхоачамбоацараш да хьу а кхыйола гIишлой материалаш а йоххача складашка.

Ховш да моллагIа гIулакх чакхдаккхара эггара хьалха кадраш, шоай болх ховш бола нах безилга. Хьожаргда вай Назрановски райПО кадраш мишта лох а болха хьа мишта ийю а? РайПО кертера бухгалтер Сагов Iаддал-Керам ва, заместитель Iаддал-керима даь веший воI Сагов Назир ва, райПО председатела заготовкаш яра гIулакхa заместитель Евлоев Тухан ва, из а ва Сага наькъан тайпах, заготовитель волаш болх беш ва Евлоева Тухана воша Сагов Iадрахьман, хIаьта Iадрахьмана воI махбеш тикачу а ва. Цул совгI № 2 йолча буфете сменшикаш а болаш болх беш ва ши даьвеший воI Мухиев Мажити, Мухиев Алихани. Иштта да Назрановски райПО кадраш балха хьаэцара гIулакх.

Кхетаде деза цу тайпара кадраш лохаш хилча болх дика вIаштIехьа баьккха дIабохьалург ца хилар. Укхаза кхоачамбоацараш майрра гучадаха а йиш хургъяц, даьнна гIалаташ тоаде хала а хургда. Из гIулакх шийна дика довзашехь а ше райПО председатель хилелехьа хьапйбаь нах ба уж яхаш цунга хьожаш нов. Цороева вац, хIаьта Назрановски райПО кулгал деш йола кадраш лохача хана гIалаг далийра Респотребсоюз а, ССКП Наьсарен райком а райисполком а яц.

Назрановски райПО балхага кIоргга хьажа а хьажа кхоачамбоацараш дIадаха, цун болх тоабе а декхарийла я Респотребсоюз а, ССКП Назрановски райком а, райисполком а.

ЦУРОВ.

„Назрановски" совхозе

1957 шера доладеннад «Назрановски» совхоз юллалга. Из совхоз йиллача хана кадраш геттара кIезига яр цига.

Совхоза а, иштта СурхотIарча отделенен а кхаш оасарах чIоагIа хьалдиза дар. Эггара хьалхара ханаш хала эттар наха, хIаьта а шоай ханнахь ялат чуийцар цар.

ХIанз совхоза отделенен болхлой хьаьнали, цIеначa дегацеи къахьегарца доаханна доакъар кийчдеш ба. СурхотIара кагийрхой вIашагIкхийтта, цхьа барт а болаш аьлах такхораш еш боахк.

Казахстанера цIабаьхка дукха нах ба СурхотIа, шоай цIенош а доацаш. Ужжамо бола нах бийда кирпишк еш боахк, шоашта цIенош де.

Цхьабакъда, чIоагIа халонаш йолаш ю цар из кирпишк, хIана аьлча хий 1 км. кхаччалца гаьна а да, гувнашкеи, аьленашкеи гIолла хьакххаьа дезаш да, хьатIа кхахьа хIама а йоацаш, кара кхахьа деза.

ХIанз из хIама а дац, нагахь сенна догIа делхе царга болх буларгбац.

СурхотIа дукха моттигаш я хина хьасташ долаш, из хий турбашка гIолла Iадилла йиш йолаш да. Совхоза дирекци а, иштта районни партийни организацеш а сагата бац цу гIулакха.

СурхотIа цхьаь цхьанна болх лочоа цIенош де ссуда деннадац, цудухьа цIенош хьалде йиш йоацаш багIа нах.

ХIаьта, июль бетта доагIаш дола алапи хIанза а хьаденнадац болхлошта. Сенах де деза цар цIенош?

Совхоза дирекценеи, болхлой комитетаи, партийни организаценеи ха деза Iа хьатIа доагIалга а, СурхотIарча отделенен 200 цIа де дезалга а, хIаьта царех цIа укх ханналца цхьаккха а йисте даьннадоцилга а. ЦIенош деш бола нах эшаш йолча материалашца Iалашбелга, эшашдола новкъостал де аьнна ССКП Нохч-гIалгIай обкомо баь соцам цу совхоза кулгалхоша кхоачаш баь бац.

МУЦОЛЬГОВ М. А.

Мишта лел цIенош хьалдара гIулакх

Iалаьмате дукха цIенош хьалду шоай даьй-мехка цIабаьхкача «Ингушский» совхозе бахача гIалгIаша.

Паччахьалкхено ссудаш а тел, гIишлоний материалаш а лоаттаю цIенош хьалдераашта йоаккхача Ачалкхе хьалде доладаьд 8-м 9-м йолаш дола 115 цIа. Кизгаш тохеи басараш хьакхеи мара ца дезаш царех 15 цIа йистедаьннад. Керда хьалдаьча цIеношка чухайнача болхлочо н. Бахмурзиев Хьасана дувц: «Аз чIоагIа баркал оал партени правительствони Нохч-ГIалгIай АССР юха метта оттаярна а цIабаьхкача наха де дезача тайпара новкъостал деш хиларна а. Ши бут мара бац аз цIенош доладаь. Сона итт бIаь тума ссуда деннад, херх хьакха хьу ехкай, гIишлоний материалаш хьатIаоза машен а говр а еннай совхозо.

Ачалкхерча отделенен Управляюши волча н. Чапанов Iусмана дика новкъостал ду цIенош хьалдераашта: цхьа машени, говраши, шерчи да отделене цIенош дераашта новкъостала денна.

Даби-юрта, совхоза 2-ча отделене хьалде доладаьд 52 цIа, царех ворхI хьалдаь даьннад. Отделенен заведуюши волча нов. Гуноева цIенош хьалдеча гIалгашта новкъосталаш ду.

Цхьаболча укхазарча болхлоша, масала Хьулахоев Вахаси кхы цар тайпах болча нахеи, цIенош лард йоацаш ду. Иштта цIенош дар зене да, хIана аьлча, лард кIал йоаца цIенош кастта талх. Уж кхоачамбоацараш дIадаха деза.

Совхоза 3-ча отделене, согIапча хьалдеча 74 цIеное йистедаьнна 9 цIа да.

ЙиълагIча отделене хьалдеча 58 цIенах а ийс истедаьннад.

ЦIенош хьалдара гIулакх дикагI лел йоккхача Ачалкхе. Царца яхъ а лаьца кхыбараша а тоаде деза цIенош хьалдара белхаш.

Сийлахьча Октября 40 шу дузача деношка, совхоза белхаш ларттIа дIа а хьош, кердача цIеношка чуховшаргба дукхха а гIалгIай.

КОТИЕВ МАХЬМУД.

Партийни просвещенен кердача дешара шера

Первомайски партен райкомо соцам баьб 1-ча октябра дениз дIадолалуш дола партийни просвешенен керда дешара шу толаме дIадахьа. Района колхозий а предприятей а хьалхарча партийни организацешка дIаязбаь ба политпросвешенен кружокашка дакъа лоацаргдараш а пропагандисташ а. ВIашагIтоха лаьрхIа тайп-тайпара кружокаш а группаш а я.

Масала, В. И. Ленина биографи Iомаергъя Ленина цIерах а Орджоникидзе цIерах а йолча колхозашкеи, Первомайски хьуна участкеи, райисполкомеи; районни больницеи юкъерча школеи семинарски группаш хургъя; хIаьта 9-гIа май цIи йолча артелеи МВД районни отделеи лаьрхIад «Текуши политика» Iомае.

КОСТОЕВ.

РЕДКОЛЛЕГИ.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: Шолжа-ГIала, Красни фронтовикий улица, № 23. Телефон 2-25-72, корректорске 2-30-91. АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 23. №№ телефонов: редакции — 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ01975. 11-ча августа 1918-ча шера цIерагI йола типографи. Заказ № 6298.